

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enchiridion, Sive Manuale Confessariorum Et Poenitentium

Azpilcueta, Martín de

Antverpiæ, 1625

De sexto præcepto, De non mœchando. cap. 16.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41661

De sexto præcepto, Non mæchaberis, vel,
non fornicaberis.

CAPVT XVI.

S V M M A R I V M.

- 1 Præceptum 6. de non fornicando, & 10. de non concupiscendo, quæ vetant, num. 2. & 3.
- 1 Luxuriam an ignorantia, vis, aut metus excusent.
- 3 Luxuria omnis reducitur ad has sex species.
- 3 Et an sint, & admissa cum moniali vt est varia ob varias causas.
- 3 Sponsa Dei est anima viri, sicut & fœminæ.
- 3 Luxuria ratione loci, & personæ sacræ est sacrilegium.
- 3 Sacrilegium cur non sit violatio dormitorij, & Ecclesiæ sic.
- 3 Consecrari quæ Monacha non potest.
- 3 Incestus gradus cur necessario à confitente exprimendus.
- 4 Confessarius quantum debet interrogare circa peccatum luxuriæ.

Pro fundamento dignoscendorū, qui peccant mortaliter contra hoc sextum & decimum præceptum præsupponimus primo, id quod iam a diximus, scilicet hoc præcepto nobis esse à Domino interdiktam quamcumque copulam extra legitimum matrimonium. Proinde quæcumquæ talis copula est peccatū mortale, quāuis sit soluti cū soluta, quæ simplex fornicatio appellatur, adeo quidē vt contrariū asseuerare sit hæresis, vt determinauit Cōciliū Viēnense. *b* Neque ignorantia ab hoc excusat, neque etiā existimare nō esse peccatū rē habere cum publica meretrice. Est enim hæc ignorantia iuris naturalis, & diuini, adeo manifesti, quæ nullatenus excusat. *c* Neq; metus aut minē mortis, vel infamię, neque pudor vociferandi, neque timor infamię, quæ vociferationē consequeretur, ab hac culpa excusat: sufficit enim voluntas, aut cōsensu etiam coactus, vt culpæ mortalis macula cōtrahatur. *d* Nā potius debet quis vniuersa mundi mala perpeti, quā illi cōsentire. *e* Excusaret tamē vis absoluta, qua sine vllō cōsēsu cogeretur adulterari, aut fornicari, adeo quod si virgo existeret, quæ sēper animo huiusmodi obscenæ voluptatī contradiceret, non perderet virginitatē, saltē quoad Deū, vt gloriosissima Lucia virgo & martyr relata à Gratiano, f & à S. Tho. g respōdit Paschasio in hæc verba: *Si me feceris inuitam violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Quod procedit etiā de actu ipso delectationē aliquā perciperet, modo neq; in ipsum actū, neq; delectationē voluntate delectata cōsentiret. Nā talis delectatio nō esset voluntaria, sed naturalis, & est esse in medio ignis, & nō ardere, vt dixit S. Gregorius, *a* neq; tenetur manus iratas iniicere in eū, qui vim inferre nititur ne consentire ad h. gulariter dixit S. retur consensiss clamauit, nequ lud vero, quod fœminā etiam non se compon dūmodo animo tingere. Quare modo non testi ctione in eos, q Soti sic limitat debere clamar terrogatus aut membris sine c metum aptat i leuat? Respon do, sed sic alia licet non conf cooperando a pra; e quæ aute patitur, quæ e

2 Secundo præ tur veritum de sensus deliber etiā sine oper tēdi illud, vt c quēter quam pulæ illicitæ, n veritū. *h* At D per nonum & ra. eo quod in est quoddam

3 Tertio præst tationum & c plarimum su prima est forn quam, non so ctione & affir Si enim alter non esset sim scilicet, cū al quādo scilicet reduci potest vterq; est per aut cognatio

a In additio ne c. quando de conc. d. 12

b Clem. ad nostrum de hæret. c. 1. q. 4. parag notandum, & c. ignorantia de reg. iur. lib. 6. d. Ca. merito 15. q. 1. e. Cap. itane. 32. q. 5. ca. fa. cris, de his quæ vi & Ant. 2. part. tit. 5. cap. 6. sub finem. f. 32. q. 5. in summa. g. 2. q. 64. art. 5. ad 3.

g Respon. 10. ad Aug. & in esp. vir cum propria. 33. qu. 4.

ferre nititur neque clamore se defendere. Satis est enim non consentire ad hoc, ut non peccet coram Deo mortaliter, ut singulariter dixit Sotus; *b* quamvis quoad forū exterius presumeretur consensisse (si contingeret id ei intra ciuitatē) quē neque clamauit, neque petit opē ad sui defensionem, cum posset. *c* Illud vero, quod idē Sotus addit, non teneri scilicet huiusmodi scēminā etiam suis proprijs membris resistere, & quod satis sit non se componere, aut præparare ad obscœnum illum actum, dummodo animo nō consenserit, difficile profecto poterit contingere. Quare credo paucas honestas repertum iri, quę aliquo modo non resistant, saltem sine clamore, & sine manuū iniectioe in eos, qui eas tanta iniuria afficere nituntur, quę opinio

Soti sic limitata magis placet, quā opinio Caietani, *d* dicentis debere clamare nō obstāte infamia, quę inde sequi posset. Interrogatus autē, an sentiam peccare mortaliter, quę saltē suis membris sine clamore & percussione non resistit, & quid si obmetum aptat in id sua membra, vel tibias aperit, vel vestem eleuat? Respondi me sensisse non peccare solum non resistendo, sed sic alia in quęstione contenta faciendo, qui ea faciens, licet non consentiat ipsimet actui obscœno, participat tamen cooperando ad illum, quod sufficit ut peccet iuxta tradita supra, *e* quę autem solum non resistit non cooperatur, sed solum patitur, quę etiam sensit Sotus, *f* licet rationem non reddat.

2 *Secundo presupponimus*, quod simul ac vetatur aliquid, cēsetur vetitum desiderium & propositū faciendi illud, imo & cōsensus deliberatus delectandi se in eo, visu, actu, aut cogitatu, etiā sine opere alio, actu, nec proposito, aut desiderio cōmittēdi illud, ut colligitur ex S. Thoma in hoc probato. *g* Ac cōsequēter quamuis decimū præceptū, quo vetatur desideriu copulę illicitę, non fuisset datum, per hoc tamen sextum fuisset vetitū. *h* At Dominus noster in hac & furti materia, speciatim per nonum & decimū præceptū vetuit desideria & proposita, eo quod in eis delectatio, quę ex cogitatione sola nascitur, est quoddam bonum apparens ad sui desiderium inuitans. *i*

3 *Tertio presupponimus*, quod omnia luxurię peccata tam cogitationum & delectationum, quā verborum & operum, ut plurimum sunt ex vna sex specierum aut generum: *a* Quarum *prima* est fornicatio simplex, quę est inter solutos, solutos, inquam, non solum à vinculo matrimoniali, sed etiam à cognatione & affinitate, ordine sacro, religione, voto, & infidelitate.

Si enim alter, esset vincētus aliquo prædictorum vinculorum, non esset simplex fornicatio. *b* *Secunda* species est adulterium, scilicet, cū alter, aut vterq; est coniugatus. *Tertia* est incestus, quādo scilicet ambo sunt consanguinei, vel affines, ad quam reduci potest sacrilegium quod admittitur, quando alter vel vterq; est persona religiosa professa, aut ordine sacro insignita, aut cognatione spiritali cōiuncta, *c* aut admissa in loco sacro.

Quarta

b Lib. 5. q. 1.
ar. 5. de iust.
& iur.
c Ut habetur
Deuter. 2. 23.

d Infra num.
13. 17. 12.
e Cap. 1. 1. nn.
16 & s. 1. 1.
in c. 17. n. 20.
f Vbi supra.
g 1. 2. qu. 74.
ar. 2. d. 2. 2.
q. 45. art. 1.
h Quod in
addit. cap.
quando, de
consec. 1. 1.
diximus, &
probat. ef-
ficaciter per
cap. 5.
Math. & ca.
meretrices,
32. q. 5. & cap.
nec solo, & ca.
qui viderit,
32. q. 5.
i Secundum
S. Thom. 2. 2. q.
100. art. 5.
2 Vbi Grati-
anus inc.
2. par. cum
ergo 26. q. 1.
ad iud. co.
mulier 15.
q. 1. & c. ex-
traord. atis,
35. qu. 1. &
S. Thom. 2. 2.
q. 154. art. 1.
id quod recte
defendit &
declarat Ca-
iet. 2. 2. q. 154
2. 7.

b Tho. 2. sec.
q. 154. art. 1.
& 2.

c Cap. 1. 1. 30.
q. 1.

Quarta stuprū, quando scilicet fœmina est virgo: est enim peccatū speciale ratione fractionis sigilli virginalis, vt docet Sanctus Tho. *d* Non sufficit autē quoad hoc, vt vir sit virgo, quod notauit Caiet. *e* Quinta est raptus, quando scilicet violenter aliqua cōtra voluntatē ipsius, vel patris eius extrahitur à domo sua, quamuis id fiat ad ducendam eam in vxorem post habitā copulam, & etiam quando violēter extorquetur copula, siue sit virgo; siue nō, sicut illa vim passā, si nullatenus consentit, non peccet, vt dictū est. *Sexta* est contra naturam, quando non solum peccatur cōtra rationem naturalē, vt in speciebus sit prædictis, sed etiam contra ordinem, quē natura ad habendam copulam carnalē ordinauit, iuxta vtrumque Thom. *g* vt contingit cum peccat vir cum viro, fœmina cū fœmina, aut vir cum fœmina extra vas naturale, quod grauissimū & abominabile, & indignum quod nominetur, peccatum est, quamuis contingat inter maritum & vxorem. Eiusdem speciei est etiam cum peccatur cum animali bruto, quod bestialitas dicitur, & est omnium, quę sunt contra naturam, maximū, iuxta S. Thomam. *h*

Aduertendū tamen, non ideo nos dixisse supra, quod omnia luxurię peccata sunt prædictarum sex specierum, quod nō sint plures species, sed quia hęc sūt celebriores, seu quia directe, vel indirecte omnes reducuntur ad eas: nā & luxuria quę admittitur cū religiosa, vocari potest adulterium, vel incestus; quia illa est spōsa spiritualis Dei, qui est omnium pater, & consequēter, qui violat eam, violat sponsam alienam, affinēque suam, quamuis etiam eadē glossa vocat eam sacrilegiū, eo quod rē sacrā violat, iuxta illud S. Thom. *k* videlicet aliquod sacrilegiū est species luxurię, & aliqua species luxurię sacrilegiū, licet a solas prædictas sex species posuisset, quod Caiet. *b* defendit per quosdā respectus, quos cum alijs quæstionibus, quæ non sunt tantæ utilitatis quā subtilitatis, prudens omitto. Nec refert, an peccans sit religiosa, vel religiosus, siquidem Deus tam verus sponsus est animarum virorum, qui suam castitatē diuino cultui dedicant, quam fœminarū, quæ idem faciunt. Et tam sacrilega est cæteris paribus, sęcularis cū qua rē habet religiosus, quam sacrilegus sęcularis qui rem habet cū religiosa, & sacrilegiores ille & illa, qui cū sint ambo religiosi, se sibi mutuo committent. Sacrilega quoque dici potest omnis copula, etiā ipsorum coniugū, quando ratione loci sacri est illicita. Quę omnia hinc satis perpēsa, & illinc audacia illa impudēs, temeraria & infernalis, qua quidam cū irreuerentia effrenata & diabolica audent monachas violare, imo etiā de eo gloriari, quin & habere eas in suas concubinas, mouerunt admodū Reuerēdum, piū iuxta ac doctū virū Priorem Ecclesię sanctę Marię del Pilar Cæsar agustanę, ad exhortandū nos, vt hoc loco id execrāremur, quod adeo de se fœdū est, adeo abominabile, & execrāndū coram Deo Opt. Max. & Angelis eius, adeoque iram

Dei

d 2. q. 154.
art. 6.
e In dicto
art. 6.

f Ca. raptus,
36. q. 2.

g 2. q. 154.
art. 11.

h 2. q. 154.
art. 12.

i Iuxta glo.
c. virginibus
37. q. 1.

k 2. q. 154.
art. 10.
a In eadem
q. art. 1.
b Super dict.
q. 154. art. 1.
Deus est spō-
sus virorum
religiosorum
æque ac vir-
ginum sacra-
rum.

Dei prouocans
uina, ob hoc, &
cognatos adeo
mere, & inter
sacratas, vt non
tribulationum
nores, & fort
mæ nostræ pe

Interrogatu
gioforum sint
missum facian
sunt quartę sp
& si ad sacri
mitti in loco s
in quibuslibet
teretur, quipp
S. Tho. e Non
cra quæ faciu
sunt tertię spe

Interrogat
laris, aut ante
est, suæ conse
care, nisi cum
nesta cautela
ipsum arbitre
ligitur ex S. T
cæ grandiori

Aduertenc
xurię esse spe
continentia s
tinentur ince
diuersæ speci
buisse rem cu
vel tertij gra
stantia illa, li
cestus, mutat
hoc vt sit ne

4 Quarto pr
Confessario,
interrogatio
dire, interrog
particularia

Quinto, qu
rationem di
ptum perc
sum, vna cu
alia circa ill

Dei prouocans, quod vtinam bonitas illa (quæ immensa est) diuina, ob hoc, & ob diluuium tam effrenatę luxurię, etiam inter cognatos adeo propinquos & affines, vt non audeamus exprimere, & inter coniugatas & virgines tam sacratas quam non sacratas, vt non immittat in nos horrendum diluuium aliquod tribulationum, non solum corporalium, quibus corpora, honores, & fortunę pereant, sed etiam spiritualium, quibus animę nostrę periclitentur. Amen.

Interrogatus autem, An monasterium & dormitoriũ religiosorum sint eiusmodi loca sacra, quę peccatũ carnis ibi commissum faciant esse sacrilegium: Respondi non esse, quoniam sunt quartę speciei rerum sacrarum, secundum S. Thomam & si ad sacrilegium satis esset eiusmodi peccatum committi in loco sacro quartę speciei, sacrilegiũ esset quodcũque in quibuscumque agris, prædijs, aut domibus Ecclesię committeretur, quippe quę omnia sunt sacra eiusdem speciei, d iuxta S. Tho. Non obstat quod Ecclesię & cœmeteria sunt loca sacra quę faciunt carnis peccatum esse sacrilegium, quia illa sunt tertię speciei rerum sacrarum, iuxta eundem S. Thomam.

c 2. 2. q. 99. art. 3.

d Cap. sacrilegium, c. qui rapit. c. quisquis, 17. q. 4. e Vbi supra.

Interrogatus autem, An sanctimonialis, quę cum esset secularis, aut antequam professionem faceret, occulte fornicata est, suę consecrationis velum suscipiens peccet: Respõdi, peccare, nisi cum dispensatione saltem Episcopi, aut cum alia honesta cautela suscipiat, vt Syluester a pei belle declarat. Quod ipsum arbitror etiam de illa quę voluntarie sese polluit, vt colligitur ex S. Tho. communiter recepto, b ob quod forsità pauca grandiorum sine cautela licite consecrari possunt.

a Verb. consecratio viti gin 9. 1. b 2. 2. q. 150. art. 1. ad 9.

Aduertendum item, quod non dixi, prædictas sex species luxurię esse species specialissimas, sed potius genera subalterna continentia sub se alias species: nam sub specie incestus continentur incestus cognatorum diuersorum graduum, quę sunt diuersę speciei specialissimę, & ita non sufficit confiteri habuisse rem cum cognata, si habuit cum cognata primi, secundi, vel tertij gradus, sed oportet exprimere gradum, quia circumstantia illa, licet non mutet speciem generalem, siue genus incestus, mutat tamen speciem specialissimam, quod sufficit ad hoc vt sit necessario confitenda, iuxta tradita. c

c In c. 7. supra num. 4. & seqq.

4 Quarto principaliter præsupponimus, periculosum esse tam Confessario, quam pœnitenti immorari nimis in huius materię interrogationibus, proinde debet se quã citissimè ab eis expedire, interrogando sola necessaria, non descendendo nimis ad particularia & minutiora dicta suprã. d

d In cap. 6. & tradita a Caico.

Quinto, quòd quidquid Angel. & aliquot alij cõtra suamet rationem dicant, satius est, vt Confessarius circa hoc præceptum percunctetur coniunctim omnia quę pertinent ad ipsum, vna cum eis quę pertinent ad decimum, quam diuisim alia circa illud.

Præceptum

Præceptum de non mœchando quis frangit.

- 5 *Præceptum sextum de non fornicando, vel decimum, quis frangit.*
- 6 *Pollutio voluntaria & inuoluntaria variorum casuum, & 7.*
- 6 *Pollutionis incurrendæ periculo consentiens.*
- 6 *Pollutio dormienti adueniens, &c. an possit placere ob finem bonum, num. 8.*
- 7 *Referrî potest in Deum quidquid non est peccatum.*
- 8 *Pollutio præterita & futura in quo differant.*
- 9 *Generationem matrimonialis copula qui impedit.*
- 9 *Fornicandi desiderium, & delectatio morosa quando peccatum.*
- 9 *Peccata cordis, oris, & operis eiusdem speciei.*
- 9 *Delectatione, quam cogitando percipit, si letatur.*
- 10 *Delectatio presens de copula præterita, vel futura, quando peccatum.*
- 11 *Oscula quæ peccata.*
- 12 *Sponsalia hæc faciunt licita, quæ alias non sunt.*
- 13 *Tactus qui peccata.*
- 14 *Ornans se, & insidens fenestris, cantans, audiens, aut videns, qui peccat.*
- 15 *Comedit qui in finem vt magis luxuria peccato delectetur.*
- 15 *Amans insequens amatam vt peccat.*
- 11 *Locans domum meretrici, vt peccat.*

Hoc præceptum de non mœchando, vel non fornicando, frangit primo, qui habet copulam carnalem extra legitimum matrimonium, & tenetur dicere, quoties illam habuit, & cum qualibus personis, quo sciat Confessarius cuius speciei est; puta si est simplex fornicatio, vel adulterium, incestus, stuprum, sacrilegium, raptus, aut contra naturam, iuxta dicta supra. ^a Et aduertendum, quod tantum quis peccat per copulam cum vna eademque persona decies habitam, quarum peccaret, si eam cum diuersis decem eiusdem qualitatis haberet, quod Ioannes Maior ^b expressit.

6 *Secundo* frangit præceptum, qui procurat, vt cõtingat ei pollutio, aut placuit sibi deliberate cõtingentia illius non procurata, aut cum possit, & debeat eam impedire, nõ impedit, aut probabili periculo, vt eueniat, se exponit, voluendo intellectu turpes cogitatus, & afficiendo voluntatem carnali delectatione, aut immiscendo se conuersationibus, vel tactibus turpibus, quæ ad eam prouocant, à quibus potest, & debet se auertere, aut in fine, vt sibi eueniret pollutio, comedit aliquid, aut bibit, quauis ad exonerandum naturam id faciat. Quod genus peccati vocatur mollities, estque de genere peccatorum contra naturam, de quo

^c *ad Cor. 3.* Apost. ait: *c Molles non possidebunt regnum Dei: quod licet maius sit, quando*

^a Hoc cap. num. 3.

^b In 4. dist. 37. q. 4.

quando cum a
in alterius pec
pula Sodomit
si interueniret
id intercedere
siderium eam
mollities, sed
bita cum illa
si cognata, So
7 Dixi, Qui pro
voluntatem eu
dormienti & se
qui non conse
non impedit, qu
bligatio id fac
modi pollutio
se in alia diuer
re, nõ cessat al
pollutioni adu
qui ad prædic
fessiones, aut
viri, vel cõtra
aut dicunt aliq
quauis possin
faciunt, quo p
ueniat, non pe
uenienti confer
S. Thomas, a
recrem. c. & C
nos cuida ver
terat aliter in
cedendo. Que
probabiliter e
dina in huius
credunt cõtrar
tiones, cursum
quæ Caiet. e. c
peribit in illo, t
pere vt sibi d
per solam via
Quod ne cui v
Caiet. h. & Sy
Antonin. k. nõ
hi semper ma
Prima est, qu
se peccatum f
in obsequium

quando cum alterius opera contingit, propter participationē in alterius peccato, non tamē ob id fit alterius speciei, nisi copula Sodomitica accederet, iuxta sententiam Caietani, *d* & nisi interueniret aliud, quo ea mutatio fieret: proinde si præter id intercederet personę alicuius memoria & voluntas, siue desiderium eam libidinem explendi cum illa, non solum esset mollities, sed etiam alia luxurię species, cuius est copula re habita cum illa persona: puta adulterium si esset nupta, incestus, si cognata, Sodomia, si alterius sexus, secundum Card. *e*

7 Dixi, *Qui procurat, &c.* quoniam pollutio, quę inuito contra voluntatem euenit, non est peccatum, qualis est, quę euenit dormiēti & seminis fluxū patiēti, & violento alterius tactū ei qui non consentit in eo. Dixi, *Cum possit & debeat impedire, & non impedit*, quoniā nō sufficit potētia impediendi, nisi adsit obligatio id faciēdi: nā qui operi alicui incumbens potest eiusmodi pollutionis euentū impedire, cessando ab opere illo, & se in alia diuertēdo, sed quia nō tenetur opus illud intermittere, nō cessat ab eo, & ob id polluitur, non peccat, si nullatenus pollutioni aduenienti cōsentit. Exēplum proponi potest in eis, qui ad prædicandum, docendū, disputandū, audiendū confessiones, aut alloquēdū scēminas ex causa honesta, cū sint ipsi viri, vel cōtra viros, cū sint ipsę scēminę, vidēt, legunt, audiunt, aut dicūt aliqua turpia, aut talia, quę illā prouocant. Ij enim quāuis possint, non sunt tamen obligati ad omittēdū id quod faciunt, quo pollutionis euentū impediunt. Quare si ea illis eueniat, non peccant, modo nullatenus, vt supra dictū est, ei adueniēti consentiant. Quę omnia colliguntur ex his, quę sentit S. Thomas, *a* & expressit S. Antoninus, *b* & Card. Iō. de Turcrem, *c* & Cardin. Caietanus, *d* Quod ipsum respondimus & nos cuidā veredario seu cursori vtrū diplomate, qui non poterat aliter impedire quā ab equo descendēdo, & pedibus incedendo. Quę tamē omnia intelligenda sunt de illis solis, qui probabiliter credunt, voluntatē eorū superiorem siue intellectuā in huiusmodi pollutionē non censurā: alij enim qui credūt cōtrariū, potius debent omittere confessiones, prædicationes, cursum veredariorū festinatum, & quiduis aliud ob ea, quę Caiet. *e* dicit, & nos tractantes illud, *g* *Qui amat periculum peribit in illo*, tradidimus. Non est item peccatum mortale, cupere vt sibi dormiēti contingat pollutio (quo leuetur natura) per solam viam naturalem, nullam ad id causam præbendo. Quod ne cui videatur durius, addimus nos in has parte sequi Caiet. *h* & Syluestrum *i* & alios, præsertim gloriosum illum Antonin. *k* non tantum ob eius auctoritatem (quamquam mihi semper maxima est) sed etiam ob has rationes.

Prima est, quod hæc, de qua loquimur, pollutio non est in se peccatum secundum omnes, & quidquid non est peccatum in obsequium Dei est referibile, iuxta omnium sententiam, quam

d 2. 2. qu. 154. art. 2. 1.

e Vbi supra

a 3. par. q. 8. b 2. par. tit. 6. cap. 5.

c in c. testamentum, & cap. sed pensandū, dist. 6. d Tom. 1. Opuscul. Opus.

e 4. q. 1. & 2. q. 16. & in sum. ver. pollutio

f Vbi supra In c. si quis autem, de

pen. dist. 7. g Eccl. c. 3. h 2. 2. q. 154. art. 5.

i Verb. pollutio.

k 2. par. tit. 5. cap. 5.

i Caiet. 1. 2.
q. 8. ar. 3.
m Quæst. 100
ar. 1.º

quam sentit l & exprimit Caietanus. m
Secunda, quod sermo est de desiderio, siue cupiditate, quæ nullatenus est pollutionis causa; quale est desiderium eius qui cupit, vt ea pollutio ei eueniat quandoque in somnis, eo modo quo solet euenire sudor in leuamentum nature.

a In 4. l. sen.
dist. 9. q. 1.
b In eadem
dist. 9. 3.

Tertia, quod eiusmodi pollutio nõ adequatur peccato quoad hoc: nam etiam S. Thomas, a Paludanus b & cõmunis asserit, non esse peccatum complacere sibi de præterita pollutione ob sancti finem, & purum, & ab omni malo defæcatum, cū tamẽ peccatum propter nullum finem, euentum, vel effectum quamlibet sanctum, possit vlli iuste placere, vt e probauimus.

c In c. Inter
verb. 11. q. 3.
& supra in c.
15. n. 10. & in
addit. c. quæ-
do, de contic.
dist. 1.

Quarta, quod inter complacentiam de futura pollutione, & de præterita nulla est, quantum ad hoc, alia differentia, quam quod complacentia de futura posset esse causa illius. At nõ expressim agimus de complacentia, quæ nullatenus sit causa illius, vt etiam hi, quos sequimur, loquuntur.

d Lib. 5. q. 20.
ar. 1. de iust.
& iur.

Quinta, quod doctores, qui contrarium affirmant, intelligedi sunt de desiderio, & cupiditate, quæ aliqua viã est pollutionis, vel aliquid prouocationis eius licet in bonum finem, & non de illa, de qua nos agimus, quæ nullatenus est causa, nec quid prouocatiuum eius, neque ad malum, neque ad bonum finem. d

e s. 2. q. 154.
art. 3.

Sexta, quod falsum est dicere, quod omnes, qui desiderat aliquid, procurent illud habere: & quod quidquid licet desiderare, licet & procurare, possum enim desiderare mortem propriam meam, imo & alienam in multis casibus, imo eã rogare Deum at non est mihi licitum procurare illam opere, quod recte elucidat Sotus, & docte ac erudite docuit Caiet. per illa verba: *Aliud est volitum, aliud voluntarium: illud respicit obiectum, hoc voluntatem. Et potest quis nonnunquam recte desiderare, vt eueniat ei mors iussu Regis, aut Reip. contra suam voluntatem facienti quidquid potest, ne illa eueniat ei, & se defendat ab ea. e*

f lux. glos.
recepta verb.
rei, dicti ca.
recrementum
& S. Th. 2. 2.
q. 154. art. 5.
& loã. Major.
rem in 4. li.
sen. d. 9. q. 2.
g In additio-
ne c. quando
de consecr.
dist. 1.

Septima, quod medicus potest desiderare, vt ei, cui medetur, contra ipsius voluntatem eueniat pollutio (quam credit saluti eius plurimum conductum iri) sine vlla culpa ægrotantis, & sine vlla illicita procuratione: quas ob rationes quibus in præsentia respondere nesciremus, & ob prædictorum, quos sequimur auctoritatem, hanc partem sine vlla contentione peritaci, & præiudicio eius, qui contra contenderit, sub correctione debita tenemus.

8 *Addimus*, non esse peccatum mortale, comedere nimis, aut calida edulia, ob quod pollutio euenit, dummodo non comedat ea eo fine vt ei eueniat, sed solum, vt suæ gulæ satisfaciatur. Ex quibus *infertur*, pollutionem, quæ dormienti accidit, non esse in se peccatum, licet esset in causa, s quia non est voluntaria, & quia, vt g diximus, nemo, dum dormit potest bene mereri, neque peccare, etiam venialiter, nisi exequendo peccatum, vt si somaum acciperet pro instrumẽto peccandi;

candi, S. Th. d
ea corporis pa
eum vel saltem
gitta est peccat
eam ad percuti
mortale, polluti
& finitur post
tionalis delibe
tas ea delectetur
mixcitatus, si
modo ea absq
tionalis perfici
mentem Card
tum mortale in
Tertio frangi
niens, posteaq
delectationem
rum ei ad se de
quoniam si pla
carnis sedanda
feriamsi como
hoc in hunc fin
comedat. g Pro
9 Quarto pecca
la concipiat, p
fieri conceptio
Tho. i & Caiet
sin autem, quo
Quinto peccat
tũ copule carn
de illa moroso,
vel consentien
turpi cogitatu
tuo. Tacite ve
cõsentiendi, no
quæ ab expelle
perius l positã
propositũ; aut
rumpendo sep
S. Antoninũ,
peccata cordis
runt secundum
S. Tho. e Proin
harum, quas si
lorum proposi
tant: nam quæ
cognatas, ince

tandi, S. Th. d vt acciperet, qui se somno dederet eo modo, vel ea corporis parte, vt ei pollutio eueniat, tunc enim esset peccatum vel saltem executio eius, eo modo, quo percussio facta sagitta est peccatum, seu executio peccati, quod perpetrat is, qui eam ad percipiendum emittit. Non est item peccatum, saltem mortale, pollutio illa, quæ incipit euenire alicui, dum dormit, & finitur postquã est experrectus, si voluntas superior, siue rationalis deliberata in illam non consentiat, quamuis sensualitas ea delectetur, b imo neque si incipiatur posteaquam est semicexcitatus, siue experrectus, antequam plene expurgiscatur, modo ea absque patientis consensu deliberato voluntatis rationalis perficiatur, posteaquam esset plene experrectus, iuxta mentem Card. à Turrecrem. c quia ad constituendum peccatum mortale iudicium integrum requiritur. d

Tertio frangit hoc præceptum is, cui pollutio dormienti eueniens, posteaquam plene expurgiscitur, placet deliberate, ob delectationem, quam inde cepit, præsertim si desiderat vt iterum ei ad se delectandum eueniat. e Dixi. Ob delectationem, &c. quoniam si placuit præterita, vel cupit futuram ad tentationes carnis sedandas, non procurando vt eueniat, nõ est peccatum, feriam si comedat aliquid, vnde putat eam euenturam, modo hoc in hunc finem non faciat, licet ad satisfactionem gulæ id comedat. g Pro quo etiam facit cap. de occidendis. h

Quarto peccat, qui habens rem cum aliqua, dat operam ne illa concipiat, procurando, vt tali modo coeat, vt inde nequeat fieri conceptio, quod peccatum est contra naturam, iuxta S. Tho. i & Caietan. k quoad ambos quidem, si ambo cõsentiant, sin autem, quoad consentientem tantum, qui est reus culpæ.

Quinto peccat, qui habet propositum, vel desiderium delibertu copulæ carnalis extra legitimu matrimoniu, vel delectatur de illa morose, expressim, vel tacite. Expressim quidẽ, fraendo, vel consentiendo expresse & deliberate in delectationẽ, quẽ ex turpi cogitatu illius nascitur in sensualitate, siue appetitu sensitivo. Tacite vero, si aduertens se illa teneri, & duci in periculũ cõsentienti, non expellit, nec nititur expellere sine iusta causa, quæ ab expellendo eam excusat. Quod probatur per regulã superius lpositã. Toties autem peccat, quoties habuit eiusmodi propositu; aut delectationem morosam, siue circa vnam interrumpendo sepius, siue circa multas simul, aut separatim, iuxta S. Antoninũ, a & omnes alios, secundũ superius dicta; b quia peccata cordis, oris, & operis eiusdẽ sunt speciei, & solum differunt secundum maiorem, vel minorem perfectionem, secundũ S. Tho. c Proinde iuxta varias circumstantias variarum personarum, quas sic concupiuit, sunt etiam variẽ species horũ malorum propositorum & desideriorum; & peccati speciem mutant: nam quẽ sunt erga coniugatas, sunt adulteria; quæ erga cognatas, incestus; quæ erga virgines, stupra, de quibus supra dictum

a In d. ar. 9. & Caiet. tomo 1 Opus Opuscul. 14. qu. 1.

b Iux. cõmuni sententiam in 4. li. sent. di. 9. & Ioann. de Turrecrem. in c. pensandum art. 5. di. 6.

c Vbi supra. d Cap. omnis de pccn. & rem. & ca. de deli. pueror. & c. in bria. uerunt 15. qua. ff. 1.

e Sylu. verb. pollutio. f Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 5. & Anton. 2. par. tit. 6. ca. 3. Sylu. verb. pollutio.

g Antonin. & syluest. vbi supra. h 23. q. 5. & l. si quis nec cauiam ff. de reb. credit. i 2. 2. q. 154. ar. 11.

k In cõment. l. 1. c. 1. & c. 2. & c. 3. & c. 4. & c. 5. & c. 6. & c. 7. & c. 8. & c. 9. & c. 10. & c. 11. & c. 12. & c. 13. & c. 14. & c. 15. & c. 16. & c. 17. & c. 18. & c. 19. & c. 20. & c. 21. & c. 22. & c. 23. & c. 24. & c. 25. & c. 26. & c. 27. & c. 28. & c. 29. & c. 30. & c. 31. & c. 32. & c. 33. & c. 34. & c. 35. & c. 36. & c. 37. & c. 38. & c. 39. & c. 40. & c. 41. & c. 42. & c. 43. & c. 44. & c. 45. & c. 46. & c. 47. & c. 48. & c. 49. & c. 50. & c. 51. & c. 52. & c. 53. & c. 54. & c. 55. & c. 56. & c. 57. & c. 58. & c. 59. & c. 60. & c. 61. & c. 62. & c. 63. & c. 64. & c. 65. & c. 66. & c. 67. & c. 68. & c. 69. & c. 70. & c. 71. & c. 72. & c. 73. & c. 74. & c. 75. & c. 76. & c. 77. & c. 78. & c. 79. & c. 80. & c. 81. & c. 82. & c. 83. & c. 84. & c. 85. & c. 86. & c. 87. & c. 88. & c. 89. & c. 90. & c. 91. & c. 92. & c. 93. & c. 94. & c. 95. & c. 96. & c. 97. & c. 98. & c. 99. & c. 100.

l Cap. 17. au. 12. m 2. par. tit. 4. c. 1. par. 6. n In cap. 17. supra eodẽ au. 13. & 14. o 1. 2. qu. 54. art. 7.

R

dictum

m. rate, quz m eius qui nis, eo mo- ato quoad nis asserit, lutione ob m, cũ tamẽ l effectum obauimus. tione, & tia, quam is. At nos us sit causa intelligedi ollutionis, & non de e quid pro no finem, d siderat ali et desidera em propria gare Deu d recte elu illa verba um, hoc vo t eueniat ei ti quidquid medetur, credit salu otantis, & bus in præ quos sequi one perui correctio ere nimis, modo non a gulæ sa mienti ac quia non mit potest exequen mto pec candi,

258 De his qui contra VI. preceptum peccant.

dictum est. Et ideo hæ circumstantiæ necessario sunt confitendæ cum numero illorum propositorum, & desideriorum sine concupiscentiarum. d

d Sy' u. verb. Invidia pag. 3. & dicta in ca. 6. supra eod.

e Dicto 1. Tomo Opu. Opu. 14. q. 2.

f In cap. is cui num. 1. & seqq. de poen. dist. 30

g Ca. 11. n. 14

h In præallegato Tomo 1. Opu. 4. q. 5. & 2. a Arg. 1. illud ff ad l. Aquil. & cap. 2. de translatioe prælat. b In præallegato c. si cui & ca. si forte de poen. di. 1.

c 2. 2. q. 154. art. 4. d 2. part. tit. 5. c. 1. par. 7. §. & 9.

Sexto, is cui deliberate placet delectatio, quæ sibi nascitur ex cogitatione copulæ carnalis, quæ habiturus est cum illa, vel illa, quando sibi facta fuerit vxor, aut si alioquin liceret, iuxta sententiam Caietani, e quoniam quæuis licita sit voluntas conditionalis habendi copulã cum illa, vel illa, si, vel quando sua vxor fuerit: quamuis item liceat ei gaudere de spe, quam concipit habendi aliquando illam, non est tamen licitum ei admittere deliberate delectationem carnalem, quæ inde nasceretur: nam quæuis voluntas conditionalis copulæ futuræ nil ponat in esse, illa tamen delectatio, quæ inde nascitur, non est conditionalis, nec futura, imo præsens, & absoluta, quæ est conclusio singularis, ratione singulari fulta, de qua latius scripsimus nuper. f

Septimo, qui, vel quæ coniux mortua vel mortuo coniuge meminit copulã carnalem in matrimonio tempore præterito habitam, & delectationem carnalem ex eius memoria ortã admittit, & ea deliberate gaudet, vel aduertens sensualitati suæ ei inesse, ac exponi se periculo pollutionis incurrendæ, vel consentiendi in eã, non expellit, nec nititur eam expellere, cogitatum suum in aliud per disciplinã, vel alio modo diuertendo, per regulam superius, g ad dignoscendum, quæ morosa delectatio sit peccatum mortale, traditam. Verum tamen est viduum & viduam licite posse meminisse copularum carnalium temporis præteriti, & gaudere quod eas habuerint, & quod in eis delectati fuerint, imo & velle illas habere, si qua ratione fieri posset, nõ tamen est licitũ illis habere nõc actu, & in præsentia delectatione, quæ ex illa recordatione, seu memoria nasceretur, iuxta omnium doctrinam & mentem, quam dilucidius cæteris omnibus declarauit Caietanus. b Quod ipsum per easdẽ rationes videtur etiã nobis de illa coniuge, cui ex recordatione copulæ licitæ præteritæ, aut futuræ coniugis absentis nascitur, atque excrescit delectatio in sua sensualitate: quantumuis nemo, quod sciam, illud exprimat, a de quo latius nuper diximus. b

Octauo, qui deliberato & stabili animo vult amplecti, osculari, aut tangere, aut amplectitur, exosculatur, aut ranguit foeminam, cum sit mas, vel marem cum sit foemina, animo fruendi delectatione carnali, quæ ex huiusmodi actu nascitur (esto quod tactus ille non sit de se impudicus, esto etiam quod tangeret personam, quam desiderabat, atque sperabat in coniugem accipere, si nondum acceperit) iuxta sententiam vtriusque Thomæ, c & S. Antonini. d

Dixi, deliberato animo, quoniã appetitus ille, qui in sensualitate nascitur, aut ex voluntate, anteaquã intellectus id animaduertat, & volũtas ei deliberate cõsentiat, aut etiam omittat eũ expellere cũ periculo consentiendi, saltem in illam delectationem

non est peccatum xi. Ad fruendum cere illa ad se delunt, osculantur vel cognatas, nihil

Dixi item, *Osculari* & alloqui, quia ta ad vrbantate iteum cõuenerit ad de rebus honeste adeo pulchra op se delectandum imo est virtutis a modo, quo se pe delectationis lux re prædicta ob so dine, aut quo in deliberate vident sam, & perspicere intentio mala illi suapte natura or Caietanus g pro & alloquium ex quod Hieronym paulo ante, & pe *vagentur virgines*, & ad fugienda es pedimenta, qual cernendo illa à b 12 Dixi etiam, futuro cõtraxerit sito saltem antea Conc. Trident. a solũ se cernere, & nascitur, sed etiã stibus, qui de se ex eis, sine volun tium matrimonia ambula voluptate retani determin id fit cum caute illius incurrenda monialem, ante trahant, licet po quod quia raro plecluntur & ta eiusmodi, donec

non est peccatum mortiferum, per regulam supradictam. e Dixi, *Ad fruendum delectatione carnali*, quoniam facere, vel velle facere illa ad se delectandum honeste, vt faciunt multi, qui tangunt, osculantur, & amplectuntur pueros, puellas, cognatos, vel cognatas, nihil peccant, vt diximus nuper. f

Dixi item, *Osculari, tangere, & amplecti*; non autem dixi videre & alloqui; quia hæc cum fiunt honeste in finem honestum, puta ad vrbantatem debitam, ad se recognoscendū postea, cum iterum cōuenerint, vel ad reprehendendā illius vanitatem, vel ad de rebus honestis admonendū, vel ad laudādum Deū, quod adeo pulchra opera efficiat, aut ob honestū amorem, imo & ad se delectandum caste, honesteque amando, non est peccatum, imo est virtutis actus, modo non faciat ea tali loco, tempore, & modo, quo se periculo concipiendi mali propositi, operis, vel delectationis luxuriosæ exponat. Nec est plusquā veniale facere prædicta ob solam curiositatem cognoscendi qua pulchritudine, aut quo incessu, aut gestu sit, imo nec oblectare se etiam deliberate videndo, & alloquēdo eiusmodi creaturam formosam, & perspicendo res eius nouas & pomposas, modo nulla intentio mala illā comitetur, nec alia mala delectatio carnalis, suapte natura ordinata in aliquem luxuriæ actum, vt subtiliter Caietanus g probat, ponendo magnum discrimen inter visum & alloquium ex vna parte, & tactum ex altera. Nec obstat his quod Hieronym. in epistola ad Eustoch. h de virginitate scribit paulo ante, & post illa verba, *Claude ostium tuum, abscondere. Foris vagentur virgines stultæ, &c.* siquidem ille hortatur ad optima, & ad fugienda etiam minus bona, quæ ipsis possunt esse impedimenta, qualia sunt illa; nos vero dehortamur à malis, discernendo illa à bonis, & quo gradu sint talia.

12 Dixi etiam, *nec desponsati*, quia illi quauis sponsalia tantū de futuro cōtraxerint, quamuis non liceat eis copula, sine proposito saltem antea in matrimoniū consentiendi, neq; hodie post Conc. Trident. a cum tali proposito, licite tamen possunt non solū se cernere, & alloqui, & frui gaudio & voluptate, quæ inde nascitur, sed etiā osculari se mutuo, amplecti, & tangere se tactibus, qui de se non sint impudici, & frui voluptate, quæ oritur ex eis, sine voluntate tamen ampliori. Sponsalia enim quæ iniuriam matrimonij sunt, faciunt facultatē fruendi voluptate præambula voluptati matrimoniali, quæ singularis est eiusdē Caietani determinatio. b Quæ tamen intelligenda venit, quando id fit cum cautela, ne cōtingat pollutio, nec periculū probabile illius incurrēdæ, aut cōsentiendi in eam, vel in copulā matrimonialem, antequam expresse, vel tacite matrimonium contrahant, licet post Conc. Trid. c non sufficiat tacitus contractus, quod quia raro contingit, cum solī secreto sese osculantur amplectuntur & tangunt, plurimum expediret, ne opportunitates eiusmodi, donec coniuges fierent, eis concederentur.

e In cap. 1. e.
nu. 12 & in
hoc ipso ca.
nu. 9.

f In c. si cui,
de pœn. dist. 3
n. 11. & seq.

g In Tomo
Osculatorum
Opus 1.4. q. 2.
h Epist. 22.

a Sess. 24. in
decreto de
matrimon.

b In 2.2. qu.
156. a. 1. 4.

c Vbi supra.

13 Diximus item, tactibus quae suate natura non sunt impudici; nam si tales essent, quales sunt tactus verendorum, nullatenus debent consentiri, imo si ad euitandos eos esset necessarium, petendum esset cum clamore auxilium non obstante infamia, quae alteri partium, vel utriusque inde nasceretur, secundum Caiet. d. cui hac in re contrarius est Sotus, relatus supra, e & ei accedimus cum moderatione, de qua ibidem.

d In a. 2. q. 154. art. 4. sub. fin. e Eodem n. 1

f Iuxta gloss. cap. odi. 24. qu. 1. g Syluest. verb. donatio par. 2. h Alexand. Halen. tractat. de luxuria.

i 2. part. tit. 5. et. 1. par. 7.

a In cap. 1. nu. 1.

b Arg. ca. si. de iniur.

c Alexand. Halen. tractat. de luxuria.

d Arg. reg. peccatum, de reg. iur. li. 6.

e Angel. in interrogat. circa gulam, par. 17.

Nono peccat, qui vadit ad aliquem locum, praesertim Ecclesiam, quo videat & concupiscat inordinate lethaliterque fornicinas, sicut intentionem mortiferam: quod idem dicendum de illo, qui mittit, aut tradit, recipit, vel promittit epistolas, aut aliqua dona, quamlibet parua, eiusmodi cum intentione. g

Decimo peccat, qui quaerit mediatrices, aut maleficas, ad consequendum suae concupiscentiae effectum. h

Vndecimo peccat, qui, vel quae se in fenestra, vel alio loco exhibet, animo, ut cerneretur ab aliquo, vel aliqua, a quo vel qua scit se carnaliter amari, & eo conspectu mortaliter peccatum iri, licet in opus peccati non consentiat, in quo toties lethaliter peccat, quoties id facit, secundum S. Antoninum. i

14 *Duodecimo*, qui se vestit, vel ornat eo animo, ut videatur alicui eius pulchritudo, ob quam carnaliter & mortaliter ametur, non autem si facit illud, ut ametur honeste, licet carnaliter in finem contrahendi matrimonium, vel alium honestum, imo neque si id facit quo ametur inhoneste, sed non mortaliter, ad luxuriam videlicet tantum venialem.

Decimotertio, qui animo delibato delectatur loquendo, canendo, vel audiendo verba luxuriae turpia, etiam sine male operandi proposito, per superius dicta, a & per alios alibi: & omnis qui verbo, tactu, vel scripto dat causam alteri peccandi, licet ipse nolit peccare, neque ut alter peccet b.

Decimoquarto, qui nutu oculorum, verbis, musico cantu, aut alijs similibus nititur prouocare aliquem vel aliquam ad consentiendum huic luxuriae peccato; aut curauit, ut se comitarentur aliqui in aliquem actum mortiferum, qualis est cantus musicus, qualia hastiludia, & alia similia, ad prouocandum aliquam in huiusmodi peccatum mortale collimata & directa. c

Decimoquinto, qui falso gloriatur se cum illo, vel illa rem habuisse, qui non solum peccat, sed & tenetur restituere famam, quam per id aufert d.

15 *Decimosexto*, qui comedit aut bibit plusquam oportet, aut quaerit aromata, vel aliqua calida, quo magis hoc luxuriae peccato delectetur, nisi sit coniux, qui si faciat id ad debitum matrimoniale commode soluendum, nihil peccat; & si facit quo magis in eo soluendo delectetur, tantum veniale admittit. e

Decimosextimo is, quem piget impotentiae coeundi luxuriose, quamuis pigere impotentiae ad copulam matrimonialem non sit peccatum, secundum omnes.

Decimo-

Decimo octavo
ne insequitur, q
in ea insequen
ciendam iniuri
sequitur, f mod
nime. g An au
dendam ei po
Decimonono p
tem alicui mer
meretricaturan
enim videtur p
re, ac consequ

Quid restitu
gine, ve

16 Virgine q
et. g
18 Virgini qu
19 Virgini cor
19 Restitutio q

16 *V*igesimo
virgo, &
ca quod dicend
tatur virgo sine
fert, vel leuiter
scientiae foro, e
consentientis non
ad soluendum.
b Diximus, Lex
fatis dicitur co
Secundo dicen
tor iubebitur e
tare, & sustibu
nisset, & neget
fatis enim est e
que praesumit
asserunt Anton
ceptus. g

17 Neque ob
ginem deflorat
ro corruptione
nem teneri, n
rium asseruit
fra multum pr
quod ille cont

Decimo octavo peccat, qui aliquam mulierem mala cū intētiōne insequitur, quod peccatū eo grauius est, quo maior mora fit in ea insequenda. Imō si mulier est honesta, obligatur ad ei faciendam iniuriā, contumeliā aut infamiā, quæ ob hoc eam cōsequitur, f modo honesto habitu ipsa incedat, alioqui vero minime. g An autē si eam ad peccandū inducit, obligetur ad suadendam ei pœnitentiam, dictum est supra, h & latius nuper. i

Decimono peccat, qui locat domum, vel aliquam eius partem alicui meretrici, quam scit, vel probabiliter credit in ea meretricaturam, seu suo corpore turpem quæstum facturam: is enim videtur peccato consentire, & ad id admittendum iurare, ac consequenter peccat. k

Quid restituere oporteat, qui rem habet cum virgine, vel ea, quæ putatur virgo, & non est.

- 16 *Virginem qui deflorat, quid restituet, si dolo, aut importunitate, &c. & 17.*
- 18 *Virgini qui promittit se eam ducturam in vxorem.*
- 19 *Virgini corrupta, quæ putata virgo æque bene nubit, vt restituetur.*
- 19 *Restitutio qualis facienda patri ab eo, qui eius filiam deflorauit.*

Vigesimo peccat, qui rem habet cum ea, quæ putatur esse virgo, & non est, & non vult facere illa quæ debet. Circa quod dicendum primo, quod qui rem habet cum ea, quæ putatur virgo sine dolo & deceptione ipsius, quia illa se ad id offert, vel leuiter rogata consentit, nil tenetur restituere in conscientia foro, etiamsi vere virgo esset, tum quia scienti & sponte consentientis non fit iniuria nec dolus, a tum, quia lex quæ obligat ad soluendum aliquid ei quam deflorauit, agit de decipiente. b Diximus, *Leuiter*, nam si grauius & importune fuit rogata, satis dicitur coacta, quoad hunc effectum. c

Secundo dicendum, quod in foro exteriori huiusmodi deflorator iubebitur eam dotare, in vxoremque sibi ducere, d aut dotare, & fustibus cædi, e quamuis eam incorruptam non inuenisset, & neget eam fuisse talem, nec ipsa se virginem probet: satis enim est ei, quod ipse non probet contrarium: iure namque præsumitur illam fuisse tunc virginem, & deceptam, vt asserunt Antoninus, Pamor. & Communis, f & S. Anton. receptus. g

17 Neque obstat hoc quod hic dicimus, nempe illum qui virginem deflorauit, si ea tam bene nupsit ac si virgo esset, marito corruptionem minime percipientē, ad nullam restitutionem teneri, non placere cuidam religioso, eo quod contrarium asseruit Victoria, quia responderetur primo, laudare me infra multum præfatum Victoriam, defendereque eius dictum, quod ille contra me citat.

f L. in spud
Labconem,
parag. appel-
lare, ff. de in-
iur.
g Vt in ead. l.
parag. si quis
virginem.
h In cap. 14.
nu. 45.
i In c. nolit,
de pœn. di. 1.
k Arg. cap. 1.
de offi. deleg.
cā similibus.

a C. scienti.
de reg. iur.
lib. 6.
b Cap. 1 de
adnot. Exod.
22.
c Arg. l. 1. c.
de rapt. vir. &
gloss. dicta c.
scienti.
d Di. c. 1. de
adulter.
e Cap. 2. cod.
tit.
f In di. e. 1. &
a. de adulter.
g 1. par. tit. 5.
c. 6. parag. 1.

h In princ 3
supra eodē. c.

i Per l. apud
Labeonē. pa
rag. si quis
virginem ff.
de iniurijs,
& per cap. si
quis tam de
pœn. di. 1.
a Per parag.
in hoc, sub c.
fine 23. qu. 2.
b Cap. 17. n. 6

c Vbi supra.

d In di. c. 1.

e Dicto pa-
rag. in hoc 23
q. 2. & gl. in
gularis c. fra-
teritas. 12.
q. 2. in cuius
Commen. id
late tracta-
mus.
f Ca. 1. & ea.
qualiter, de
pactis, adun-
cto e quæcū
que ait 27.
qu. 5.
g L. quod re,
ff. de reb.
cred. & S. An-
to. vbi supra,
& Sylueſt.
verbo luxu-
ria qu. 5.
h Vbi supra
ab alijs pro-
batum.

Secundo, quod Victoria loquitur de satisfactione, ego autem de restitutione, quas differre vt genus & species diximus. *b* Ecce ita certum est, corruptorem virginis, etiam si nihil damni restituibilis per hoc ei eueniat, teneri actione iniuriarum ad satisfactionem pro illa per pœnam impositam, vel imponendam, licet æque bene nubat, vt recte ait Victoria, *i* sed non ad restitutionem, vt ego dico, quia pœna pro iniuria imponenda, vel etiam ipso iure imposita, non debetur in foro conscientiarum; *d* restitutio enim respicit damnum pretio æstimabile ablatum, vel impeditum, reddendum, etiam in foro conscientiarum, per definitionem eius, quam trademus infra. *b*

Tertio respondetur, quod ad saluandum dictum præfati Victoria, quod aliàs certe de rigore saluari nō potest, adiecit, intelligendum esse illud quoad restitutionem in foro conscientiarum faciendam, quando virgo corrupta, licet tam bene nubat, ac si fuisset incorrupta, tamen post nuptias, & notitiam corruptionis à marito habitam, tractatur male, signis, verbis, absentia, & alijs factis, quod est magnum damnum, aut interesse ex illa corruptione consequutum & restituibile.

Tertio dicendū, quod qui importunis precibus & appellationibus, aut falsis promissionibus sine pollicitatione eā ducēdi decepit, in vtroque foro tenetur: in exteriori quidē ad id quod supra dictū est, in interiori vero ad ducēdā, vel ad faciēdū id quod illa maneat cōtenta, vel ad refarciendū ei dānum omne quod inde illi euenerit, scilicet, quanto maioris eget, quo talē adipiscatur maritū, qualē manens virgo adipisceretur, iuxta boni viri arbitriū, quod sēsit S. Antoninus, *c* & aliquid amplius, ob veracundiam, quā tota vita sua passura est, & ob cōtumelias, quas ob id à suo marito est acceptura, vt nos *d* diximus, addentes nō obligari ad eā omnino dotandā, quoniā id pœna est, quæ in foro interiore omnino non debetur, donec à iudice imponatur.

18 Quarto dicendū, quod si promittit se ducturū eam, siue promittat ex animo vero, siue ad decipiēdam eam ficto, obligatur ad explenda promissa, tam in interiori quam exteriori foro, & multo magis si iuramento id firmauit, nisi essent valde inæquales genere, potētia, vel diuitijs, puta si ille esset nobilis, & illa agricolæ cuiuspiā, vel artificis mechanici filia: eo enim casu præsumi potest illam fingere se deceptam, sed nō esse: Vel quia huic rationi præsuppositionis nō est locus in foro conscientiarum, ratio aptior fuerit, quod illa nō potest allegare iuste se deceptā esse, quia nō est decepta, vel nō debuit decipi, quia paria sunt scire, vel debere scire, *g* ob quod iudicio nostro nō obligatur ad amplius, quam ad dandum ei tātum, quantum magis opus habet, ad talem adipiscēdum maritum, qualem, si non esset infamata adipisceretur, vel ad reponēdā eā in aliquo statu honesto, in quo in Dei obsequio viuat, secundum S. Antoninum. *h* Ad alterum tamen horum tenetur; quia licet non præsumatur decepta

cepta ad effectum dānum, eo quod p importunarum. *vera*, & ex animo nio eam consequu vt in eo, qui prom vxorem, aut patē

19 *Dicendum* quid dū illius patrem secundum S. Tho *Dicendū* sexto, qu id, quod dicitur a mus, piētissimi usq nasta primę funct demix Salmantic iusdem esse in dolo, aut importu dum ei detrimen etiam si illa æque misisset; quod fa rationibus in eo ibidem respondit deprehendit illiu eaque discedens miumque seuerē natio, seu resolut beat, quando n imo existimat se esse plurimis in l

Dicendum septim portunis habu gine reputata, ac in foro conscient tamen creptā re sunt intelligend

Concul

20 *Concubinaris*
& 21.
22 *Ancilla qu*
23 *Concubinarij*

20 *Circa hoc*
concubi
ab ea separetu
deundi: tum
dendo occasio

cepta ad effectum ducendi eā, tamen tenebitur ad refarciendū dānum, eo quod promissio ducendi vim habet saltem precum importunarum. Idem dicendū de eo casu, quo promissio fuit vera, & ex animo facta, sed esset probabile, quod ex matrimonio eam consequuturo grande aliquod scandalum nasceretur; ut in eo, qui promittit, & est sacris initiatus, aut aliam habuit uxorem, aut pater renuit omnino illam ei tradere.

19 *Dicendum quinto*, quod ultra prædicta obligatur ad placandum illius patrem, & ad satisfaciendum ei pro iniuria illata, secundum S. Thom. a & Caiet. b & S. Antonin. c

Dicendū sexto, quod iustum & rationi consonum videtur nobis id, quod dicitur asseuerasse ille celeberrimus iuxta ac doctissimus, piētissimūsq; doctor P. Frater Frānciscus à Victoria Gymnasta primæ functionis in sacra Theologia resolutissimus Academicæ Salmanticensis, cum nos etiam in eadem functionis eiusdem essemus in sacris canonibus, nempe illum, qui virginē dolo, aut importunis precibus corrumpit, obligari ad satisfaciendum ei detrimentum ex sigilli virginitatis fractione illatum, etiamsi illa æque bene nuberet, ac si præfatū sigillum non amississet; quod facile inferitur ex dicto tertio supra posito, & rationibus in eo allegatis, ad eos saltem casus in quibus nos ibidem respondimus, scilicet, quando defectum huiusmodi deprehendit illius maritus, & propter hoc eam relinquens, ab eaque discedens, peregre proficiscitur; aut eam aspere, nimiumque severe tractat, quamuis (iudicio nostro) illa dererminatio, seu resolutio limitari debet, ne procedat, locumue habeat, quando maritus eiusmodi defectum non deprehendit, imo existimat se illam inuenisse virginem, quales permultos esse plurimis in locis audimus.

Dicendum septimo, quod is, qui dolo, fraude, aut precibus importunis habuit rem cū aliqua iā ab alio corrupta, sed pro virgine reputata, ac habita, & pro hoc eā infamavit, licet in nihilū in foro conscientie ob virginitatē ereptam teneatur, ob famā tamen ereptā tenetur, secundum Ioan. Maiorem, d quæ omnia sunt intelligenda de illo, qui peruenit ad copulam carnalem.

a 2. 2. q. 154.
art. 6.
b Ibidem.
c Vbi supra & alios.

d Io. 3. l. sent.
di. 37. q. 33.

Concubinaris quis non debet absolui.

- 20 *Concubinaris verus, aut pro tali habitus quis non debet absolui.*
- 21.
- 22 *Ancilla qua dominus abutitur, ut est ab eo separanda.*
- 23 *Concubinarū ut plurimum excommunicati.*

20 **C**irca hoc dicimus primo, quod concubinaris cohabitans concubine adeo peccat, ut non debeat absolui antequā ab ea separetur, cum proposito numquam amplius ad eam redeundi: tum quia non potest vere poenitere non abscondendo occasionem & opportunitatem peccandi adeo propinquam,

R 4

quam,

a In e. satisfactio, de pœn. dist. 3.
 b In 4. dist. 15 qu. 1. ar. 1. q. 3 c. 3. part. tit. 14. ca. 26.
 d Verb. confessionis qu. 25. & ab alijs. Summis.
 e Cap. 1.
 f Supra c. 14. n. 32.

g 1. ad Thesalon. 5. & c. e. ab omni. de vita, & honest. cleri.

h Cap. si infidelis, & cap. Idololatria, & ca. seq. 23. qu. 4.
 i l. iustissime ff. de xdit. edict. & cap. præcept. 12. qu. 1.
 k Parag. sed maior inquit de his, qui sunt sui vel alie. iur. l. Ca. 14. nu. 32. & seq. 2. de reform. matrimonij.

quã, ac est hæc cohabitatio, vt latius diximus a post S. Tho. b. Paludano, & ab alijs ibi receptũ, & à S. Anton. c. & Sylu. d. cum ob ea, quæ supra e diximus esse ad veram pœnitentiã necessaria: tũ per ea quæ profunde dicta fuerunt de peccandi occasione, scũ non possint, siue grandi periculo, habitare insimul, quin alteruter, vel vterq; ipso opere, verbis, voluntate, aut delectatione peccet. Nil tamen aliud dicimus, quid faciendũ sit eo casu, quo possint ipsi absq; peccandi periculo cohabitare, quam quod rarissime id continget, & quod nõ debet absolui absq; proposito deliberato nunquam conuersandi ope, animo, aut voluntate. Idẽ quod dicimus de concubinarijs, dicendũ credimus de his, quos populus credit esse tales, licet non sint, donec veritas publicetur: quoniam non solum ab omni malo, sed etiam ab omni mali specie cauendum est, iuxta Apostolum. g

22 *Secundo*, quod idem, quod diximus de concubinario, dicendũ est de illa persona, quæ cuidam alteri cohabitando, non potest ob suam fragilitatem vitare, ac (vt rectius dicamus) videtur ei, quod nõ vitabit peccatum mortale, nisi separetur ab ea: debet enim separare se ab ea, quamuis sit pater, mater, filius, filia, maritus, aut vxor, ob eandem rationem. Addimus etiam si sit ancilla, qua dominus eius luxuriose abutitur, si nequaquã potest ei resistere, aut putat, quod ob suam fragilitatem ei nõ resistet, nisi fugiendo, quod iuste posset fugere, quemadmodum vxor potest discedere à marito, qui eam ad peccandũ attrahit, h imo, iudicio nostro posset dominũ compellere, quo eam vendat alteri, qui ea nõ sic abutatur: tamen si hoc nemo alius exprimat, siquidem ob asperum & crudelem corporis cruciatũ, qui lõge minor est animæ cruciatu, i potest ad illud cõpelle, h cuius rei rationem, quæ fundatur in occasione peccandi, altius quam alibi tractamus in hac postrema editione supra. l

23 *Tertio*, quod concubinarij non solum peccant, sed etiam communiter excommunicantur per constitutiones synodales, vt in Episcopatu Conimbricensi: & hodie vbique gentium legitime prius moniti sunt excommunicandi, & concubinæ in exillum mittendæ, iuxta id quod statuit Concil. Trid. a in hæc verba: *Statuit huiusmodi concubinarios tam solutos, quam vxoratos cuiuscumque status, dignitatis, & conditionis existant, si postquam ab Ordinario, etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint, seque ab earum consuetudine non seiunxerint, excommunicatione feriendos esse, à qua non absoluantur donec reipsa admonitioni facte paruerint. Quod si in concubinato per annum censuris neglectis permanserint, contra eos ab Ordinario seuerè pro qualitate criminis procedatur. Mulieres siue coniugata siue solutæ, quæ cum adulteris, seu concubinarijs publice viuunt, si ter admonitæ non paruerint, ab Ordinarijs locorum, nullo etiam requirento, ex officio grauius pro modo culpe puniantur, & extra oppidum, vel diocesium, si id eisdem Ordinarijs videbitur, inuocato, si opus fuerit, brachio seculari, eiciantur,*

eiciantur, alijs pœnitentiæ rebus permanenti

De c

- 24 Coniux cognatus
 25 Coniux negans
 27 Debitum negans
 28 Coniux non di
 29 Maritus vxor
 30 Matrimonium
 summans.
 31 Voto castitati
 reddit debi
 32 Debitum vt
 33 Coniux conue
 34 Coniux qui fi
 34 Coniux recte
 34 Cognatio spiri
 35 Coniux cognat
 dans.
 36 Matrimonium
 illa, & 37
 37 Lex non cessa
 38 Matrimonio
 38 Matrimonium
 39 Matrimonium
 40 Matrimonium
 ciet, num. 4
 42 Coniuges se in

24 *C*irca hoc
 mariti ac
 tis adulteræ, secun
 ne vitur, & mel
 virtute vincere,
 catum vxoris b,
 certam, & maiu
 Secundo dicimur
 eo animo re hab
 nõ esset sibi con
 vel alia, ac coniu
 25 Tertio, qui
 iugi debitum le
 nes, si nisi pete

efficiantur, alijs poenis contra adulteros & concubinos inflictis, suo in robore permanentibus.

De coniugum luxuriæ peccatis.

- 24 Coniux cognoscens suam ut non suam, ut peccat.
- 25 Coniux negans sine iusta causa coniugi debitum petitur, & 26.
- 27 Debitum negandi coniugi quæ iusta causa.
- 28 Coniux non discedens a coniuge adulterante ut peccat.
- 29 Maritus uxorem adulteram quibus casibus accusare non potest.
- 30 Matrimonium contra simplex votum castitatis contrahens, vel consummans.
- 31 Voto castitatis de consensu coniugis adstrictus coniux qui petit, vel reddit debitum secus se absque coniugis consensu venit.
- 32 Debitum ut negatur ob menstruum, aut locum sacrum.
- 33 Coniux conceptionem impediens, & ob id semen extra vas fundens.
- 34 Coniux qui fit patris filij per ignorantiam, vel malitiam.
- 34 Coniux recte reddit debitum male petenti, interdum non.
- 34 Cognatio spiritualis spontanea ut maior coacte contracta.
- 35 Coniux cognatam noscens, vel coniugi adulterandi licentiam dans.
- 36 Matrimonium clandestinum contrahens sine iusta causa, & quæ sit illa, & 37.
- 37 Lex non cessat cessante fine, sed sic cessante inconueniente legis.
- 38 Matrimonio qui occulte ante benedictionem ritur.
- 38 Matrimonium nolte publicare cur peccatum.
- 39 Matrimonium qui cum duabus contrahit, quid faciet.
- 40 Matrimonium contrahens ante scitam coniugis mortem, quid faciet, num. 41.
- 42 Coniuges se impudice tangentes, & extra ordinem polluentes.

24. Circa hoc dicimus multa. Primo, quod quamuis peccatū mariti adulterantis ceteris paribus sit maius, quā vxoris adulteræ, secundum August. a quia maioris vigoris ratione vitur, & melius potest resistere, debetque vxorem suam virtute vincere, & suo exemplo regere: attamen maius est peccatum vxoris b, ea ratione quod facit prolem de suo patre incertam, & maius scandalum generat.

Secundo dicimus, quod peccat coniux, qui, vel quæ cū coniuge eo animo rē habet, quod haberet, vel vellet habere illā, etiamsi nō esset sibi coniux, aut qui, vel quæ tam velit habere cū alio, vel alia, ac coniuge, c secundū Paludanum d & S. Antoninum. e

25 Tertio, qui, vel quæ coniux sine causa legitima negat coniugi debitum loco & tempore idoneis petitur, secundū omnes, f nisi petenti precibus contrariū suadeat, quæ tamē non debent

a Cap. indi-
gnantur 32.
qu. 6.
b Arg. glo. li.
illud C. ad l.
Iuliam de a-
dulter. &
trad. Caier. 2.
2. q. 154. ar. 8.
c Cap. orig.
adiunda gl.
vero, amator
32. qu. 4.
d In 4. dist. 33.
qu. 3.
e 3. par. tit. 1.
ca. 20. parag. 1.
f In 4. dist. 1.
di. 32.

debent esse nimium importune. Nec ab eo excusat Quadragesima, nec alius dies quamlibet festus, etiam Paschatis, neque voluntas se à pluribus liberis habendis excusandi. *g* Multoque plus peccat, quando ira, odio, aut malo aliquo sine id negat.

Dixi, Tempore & loco idoneis, quia non tenetur reddere in locis publicis, aut sacris, nec quando probabiliter timeret incurere ob id mortem, aut grauem infirmitatem, aut abortiendi periculum: qua cū moderatione sunt intelligenda caput 1. & 2. *h* que iubent, vt leprosi coniuges coniuncti viuant, vt colligitur ex Palud. *i* & Caietan. *k* & S. Anton. *l*

26 *Dixi, Petitur*, quia non obligatur offerre, nisi petatur: verū sufficit quod petatur verbis, nutibus, vel operibus. *m* Proinde Augustinus de Ancona relatus à S. Antonino *n* ait, quod tribus modis debitum cōiugale petit vxor, scilicet, verbis, signis, & suo ingenio, siue conditione, per quam maritus conijcit eā id desiderare, sed præ verecundia dissimulare, eo quod scēminæ naturaliter sunt in hac re verecundiores viris. Id ipsum tamen dicendum est de marito illo, qui ob pusillanimitatem suam, vel ob vxoris duram conditionem, aut insignem auctoritatem, non audet expresse sine metu aliquo petere ob eandemmet rationem, quamuis nemo id exprimat.

27 *Quarto*, quod iustam etiam causam denegandi debitū habet coniux ante consummatum matrimoniū, si vult intrare religionē, ad quod & ad professionem debet dari ei tēpus bi-mestris, vel quod vir bonus arbitrabitur, iuxta Panor. *a* Non est tamen talis causa stultitia, vel furor petentis, si ei reddi potest absq; periculo notabilis dāni personę, à qua petitur. *b* Et quāuis quoad copulam maritus & vxor sint omnino pares, differunt tamē in eo quod illa nō sit bigama vel irregularis ob copulā carnalē, etiā si scit eū adulteratū fuisse: ille vero sic, ob copulā habitam cum ea, etiam ignorans eam adulteratā fuisse, et etiam si iudice iubente id sub censuris faceret: nec refert an possit probare nec ne quoad forum conscientię, quoad quod loquimur, quidquid aliqui absque ratione ac lege dicant. *d*

28 *Quinto peccat*, qui maritus, sciens suam vxorem adulterari, non se separat ab ea, imo petit, & soluit ei debitum cōiugale, *e* secundum omnes, nisi quando adulteriū est occultum, aut illa se iā emendauit, aut eo sine debitum petit, quo ipsemet nō incidat in adulteriū, nec alijs præbeat occasionem credendi se vxoris esse lenonē, secundū Paludanum, *f* & S. Antoninum. *g* Quamobrem vxor communiter non peccat non recedendo à marito, nec petendo, nec reddendo ei debitum, esto sit publicus adulter. *h* Tum quia non est eius corrigere maritum, vt est mariti corrigere illam. Tum quia numquam, aut raro putabitur à populo in mariti adulterium consentire, vt recte S. Antoninus *i* expressit post Paludanum, *k* & probat Caiet. *l*

29 *Aduertendum* tamen, non posse maritū accusare adulterij vxorem,

g Arg. c. 7. 1.
ad Cor. c. 7.
& cap. 2. de
coniug. lepr.
h De coniug.
lepr.
i In d. 32. li.
4. q. 1.
k In summa
verbo matri
monium, par.
2. & aliis.
l 3. par. tit.
1. c. 20. parag.
8. & aliis Rap.
soditis in ver.
debitum con-
iugale.
m Arg. l. de
quibus, ff. de
leg. & cap.
lecti 3. de ap-
pellat.
n In dict. pa-
rag. 6.

a In esp. ex
publico de
conuers. con-
iug. & cōm.
b Richar. in
4. l. sen. d. 32.

c Ca. si cuius
34. dist.

d Contra ca.
consulti, 2.
q. 5.
e Cap. 1. &
ca. si quis, 32.
q. 1.
f Vbi supr. in
4. l. sen. di. 32.
g 3. par. tit. 1.
c. 20. parag. 9.
h Cap. duo
182, 23. q. 4.
i 3. par. tit. 1.
c. 20. parag. 9.
k In d. l. sen.
dist. 32.
l Tom. 1. O-
puscul. Opuse.
12. qu. 8. &
Opuscul. 31.
respons. 14.

vxorem, si etia-
vim passa, nē
mortem obiissi-
buisset, p nequ-
que si maritus
eam adulterat:
30 *Sexto peccat*
nunquā contra
non consumm-
ad suam petiti-
cundū fere om-
ne, quidquid A-
cundum quid A-
pulam, quando
habere quotie-
tione, potest e-
tionem ad deb-
& difficultate-
tiens à potu ac-

Quasiuit qu-
mus omnes af-
ctum vxorē du-
contraria sint
ducit vxorem a-
matrimonium
dicti autem du-
gionis ante ma-
ego hic nil fui-
re, non tam eo-
decepit, vt Sor-
magnum dam-
bet, ob suspici-
si aliqua causa
cum ea simula-
mortis, aut inf-
trimonium im-
do daret opera-
casu opinio C-
31 *Septimo pe-*
vouet castitatē
tiam qui vel q-
tum ad petitiō-
sentit: non tam
sed cōsentit al-
ueniendo voto
à quo votum,
iux faciens alt-

vxorem, si etiam ipse adulteratus est, *m* neque quādo vxor fuit
 vim passa, *n* neque quādo probabiliter credebatur suum maritū
 mortem obiisse, *o* neque si quis cū ea sub mariti specie rē ha-
 buisset, *p* neque si maritus adulterādi occasionē ei prēbet, *q* ne-
 que si maritus tolerat, & passus est eam, posteaquam sciuit
 eam adulteratam fuisse, *r* neque si ante baptismum id fecit *s*
 30 *Sexto peccat*, qui vel quæ coniux vouet continentiam, aut
 nunquā contrahere matrimoniū, & postea contrahit, etiam si
 non consummet, & iterum, si postea consummat prima vice
 ad suam petitionē, secundū omnes, imo & quorū id petit, se-
 cundū sece omnes, *a* quamuis aliqui cōtradican, & minus be-
 ne, quidquid Angelus dicat. *b* Verum tamen est, quod quia (se-
 cundum omnes) *e* qui eiusmodi votū emisit, potest habere co-
 pulam, quando eius coniux id petierit expresse, poterit etiam
 habere quoties petierit tacite, aut signis, aut ingenio & condi-
 tione, potest etiā qui sic vouet, obtinere ab episcopo dispensa-
 tionem ad debitum petendum, ob grande peccandi periculū,
 & difficultatem continendi, quæ est similis ei, quam habet si-
 tiens à potu aquæ præsentis oblatę se abstinendi. *d*

Quæsiuit quidam doctissimus Cōfessarius, cur hoc loco dixi-
 mus omnes affirmare eum, qui post votū simplex castitatis fa-
 ctum vxorē ducit, peccare, cum Calderinus, *e* & Angelus *f* in
 contraria sint sententia: Respondi, me hic loquutū de illo, qui
 ducit vxorem animo consummandi matrimonij, vt cōmuniter
 matrimonium contrahi solet, in quo omnes consentiunt, præ-
 dicti autem duo auctores de illo, qui animo suscipiendæ reli-
 gionis ante matrimonij consummationem loquuntur, de quo
 ego hic nil fui loquutus. Nunc autem de illo dico, eum pecca-
 re, non tam eo quod frangat votum, quam eo quod sponsam
 decepit, vt Sotus *g* recte dixit, & ante ipsum Syluester, *h* & quia
 magnum damnum infert ei, quippe quæ non ita facile alij nu-
 bet, ob suspicionem copulæ cum illo habite: credo tamē, quod
 si aliqua causa vrgeret eum ad matrimonium contrahendum
 cum ea simulato eiusmodi proposito, qualis esset notabilis
 mortis, aut infamiæ metus, quāuis non esset satis iusta ad ma-
 trimonium impediendum, & dirimendum, non peccaret, mo-
 do daret operam, ne quid detrimēti sua culpa ei eueniret, quo
 casu opinio Calderini, & Angeli intelligi posset.

31 *Septimo peccat*, qui vel quæ coniux cum alterius consensu
 vouet castitatē, & post debitum petit, secundum omnes, & e-
 tiam qui vel quæ consentit voto, etiā si non vouit, reddit debi-
 tum ad petitionē eius qui vouit, quia in eius peccatum con-
 sentit: non tamen est idē dicendum, si ipsemet, qui non vouit,
 sed cōsentit alterius voto, id petit, quia nec ipse peccat, cōtra-
 ueniendo voto quod non emisit, nec alter reddēdo debitum,
 à quo votum, quod fecit, non absoluit. Quandoquidem con-
 iux faciens alteri facultatem vouendi, non videtur renūciare

aurā

m Cap. nihil
 iniquius, 32.
q. 2
n Cap. itane.
 eadem caus.
q. 5.
o Cap. cum
 per bellicam
 34. q. 1.
p Cap. in le-
 sum, eadem
 caus. & q.
q Ca discre-
 tionem de eo
 qui cogno-
 censu.
r Ca. si quis,
 vxorem, 32.
q. 1.
s Ca. gaude-
 mus de di-
 uor.
a Glos. e. quo
 dam, c. pla-
 cet cum qui-
 bus Panor.
 trāsit, de cō-
 uerf. coniu.
 & Ioan. And.
 & communis
 ca rursus qui
 cleric. vel
 vouen & Pa-
 lud. commu-
 nis, & Ioan.
 Maior in 4. l.
 sen dist. 32. q.
 2. Ang. ver.
 matrimonij,
 3. impedimē-
 tu, 5. par. 3.
 & melius
 Rosell. verbo
 impedimen-
 tu 4. par. 7.
b Vbi supra.
c Vt supradi-
 ctum est cod.
 c. nu. 26.
d Lux. Ang.
 Rosell. & Ma-
 ior.
e In cap. rur-
 sus, qui cler.
 vel vouen.
f Verb. ma-
 trimonium, 3
 par. 1.
g In 4. dist.
 36. q. 2. ar. 1.
h Ver. mari-
 monium, 7.
 q. 5.

i In esp. r. de
ednu. coniug.

a Cap. quod
Deo par. 33.
qu. 5.

b Cap. 12. nu.

c 59.
Verb. ma-
rimonium 3
impedimen-
tum 5. parag.

d 1.
Verb. im-
pedimentum
4. parag. 7.

e 2. part. de
sponalibus
c. 3. parag. 1.
nu. 6.

f In c. quod
Deo par. 33.
qu. 5. & epi-
199. ad Eedi-
ciam.

g Arg. l. rem
legatam ff. de
admon. lega-
e. fin. de verb.
signif.

h In 4. li. sen.
dist. 32. 15. di.

k In 4. dist.
33. qu. 1.

l 3. par. tit. 1.
c. 20. parag. 5.

m In dicto c.
ad eius.

n De lege
pen. li. 1. c. 12.

o In dicta
di. 32.

p 4. par. tit. 2.
c. 20. parag. 2.

q Verb. ma-
rimonialis
vltus.

r In parag.
sed cum na-
turale ar. 4.
di. 5.

s Verbo de-
bitum parag.
32.

t In 4. libro
sent. dist. 32.
qu. 1. art. 3.

iuri quod habet petendi, secundum Innocentium i cōmuniter per Panormitanum, & alios merito receptum. Quod si ambo communi consensu continentiam vouerunt, ambo peccant mortaliter, a vt supra b dictum est, vnā cum aliis quibusdam ad coniugum vota pertinentibus, quamuis si ambo pacti essent, ne à se mutuo debitum peterent, & ambo cognoscētes, quod vterque id peteret, si posset, haberent copulam, non peccarent secundum Angel. e quod melius docet Rosel. d

Neque obstat, quod quidam ait, me asserere e hic, vxorem si reddat debitum marito voto castitatis adstricto, peccare mortaliter, etiamsi matrimonium sit consummatum, quod ei non placet, cum eius contrarium probabilius teneat Couarru. e

Cui respondeo primo, me non dicere, quod ille imponit, quia loquor de vxore quę reddit debitum marito adstricto voto de consensu eius, & ipse opponit de marito adstricto voto sine ipsius consensu, de quo etiam Couarru. loquitur.

Secundo, quod pro nostra parte videtur esse Augustinus f in illis verbis: Quod te non exhortare, nisi quia tibi ad hoc ipsa consentit, per quā significat coniugem, de cuius consensu maritus vouit castitatem, non posse iuste reddere illi debitum.

Tertio, quod ratio, cur vxor non debet reddere debitum marito sine ipsius consensu voto adstricto, est, quia sine ipsius consensu vouit, quę cessat cum illa consentiente maritus id facit, & merito, quia quę adiuuat ad vouendum, non debet iuuare ad contrarium, & ad votum infringendum. g

32 Octauo, qui, vel quę coniux debitum petit, aut reddit tempore menstrui, secundum S. Tho. h & aliquot alios, pro quibus videtur facere cap. ad eius. i Contrarium tamen asserendum est cum Paludano, k nempe, quod non peccat (etiam venialiter) si eo sine petit, aut reddit, ne consorti sit odio, vel vt fornicationem eius, vel propriam euitet, mortaliter autem nunquā, etiamsi credat ex huiusmodi complexu monstrum aliquod conceptum iri, vt affirmat Paludanus & S. Antoninus, l & ante multos annos tradidimus, m & ante paucos asseruit vir doctissimus Alphonsus Castrensis. n

Nono, qui, vel quę coniux in loco sacro, siue consecrato, siue tantum benedicto, cum coniuge rem habuit, secundum Paludanum, o & S. Antoninum, p Caietanum, q & Ioannem Turcrematam; r siue eam habeat vt voluptate fruatur, siue vt fornicationem vitet, & siue ad modicum tempus existat in Ecclesia, siue ad multum, vt tempore belli, quidquid alij dicant, Angelus s, & relati per eum.

Neque obstat, quod quidā dicit contrarium esse probabilius, quia id tenet Sotus a post Angelū à Clauasio. Non, in quā, obstat. Primo, quia S. Antoninus, Paludanus, & Caietanus, quos hic cito, & Cardinalis Turcremata, quem etiam cū illis cito, maioris sunt auctoritatis, quam Angelus & Sotus, quos ipse citat, licet

tat, licet ego n
opinionem dar
id muniendo.

Secundo, quoc
imo consentit
tionem, Forte,
esse occultam
deo non debet

Tertio, quod
tiam Dei, &
cum id tenean
gis, cum mari
idem esse, cur
blica; vel suis

Quarto, quic
tur Ecclesia, b
sionem, secun
posse in camp

Addo, quod
potest sustiner
Ecclesia, vt ip
autem censeri
confessionem
oborta, vt ant
tica præleger

33 Decimo pe
liud assumit v
tur, vel ne sib

vel ob alium
extra vas effu

pe contra nat
coniuges non
secundum on

res filij, quam
ste possunt de
li, nisi debuit

iri, nisi debuit
dere videtur
non petere v

34 Undecimo
puzaretur, ve
iugali fraude

petere, sed ter
modi patrin
petere, quāu
re, necessitat
nus, ius peter

tat, licet ego nullius essem, & ideo non deberet prefata meam opinionem damnare, sola eorum auctoritate, nulla alia ratione id muniendo.

Secundo, quod Sotus non est contrarius huic meae opinioni, imo consentit ei per omnia, nisi qua parte dubitando per dictionem, *Forse*, limitat in copula occulta, quam tamen ait non esse occultam, si eam habeant iacentes in eodem lecto, & ideo non debere id eis permitti.

Tertio, quod ut ait Caietanus, non inconuenit, ut ob reuerentiam Dei, & loci sacri, teneantur multo tempore abstinere, cum id teneantur frequenter facere, etiam ob reuerentiam regis, cum maritus occupatur in rebus militaribus. Cui addo, idem esse, cum occupatur in alijs negotijs ipsi regi, vel reipublicae, vel suis priuatis necessarijs.

Quarto, quia talis copula est illicita, eo quod per eam polluitur Ecclesia, & etiam haberetur post multam temporis in ea mansionem, secundum omnes, & etiam Sotum, qui addit eam haberi posse in campanili, aut in aliquo alio loco Ecclesiae contiguo.

Addo, quod etiam dubitatio illa Soti de copula occulta non potest sustineri, quia licet per talem copulam non polluitur Ecclesia, ut ipse ait, & est verum, dum manet occulta, incipit autem censerit polluta simul ac fit nota, quod fieri potest per confessionem coniugum, vel per famam, & alia indicia postea oborta, ut ante circiter quinquaginta annos diximus Salmanticae praelegendo dictum cap. 1. c.

33 *Decimo* peccat, qui, vel quae coniux portionem, vel quiduis aliud assumit vel praebet consorti, quo prolis conceptio impeditur, vel ne sibi fiant plures liberi, quam quos educare potest, vel ob alium finem quamlibet bonum. Quod si ob hoc semen extra vas effundatur, grauius peccatum, & alterius speciei, nempe contra naturam erit, secundum eundem S. Anton. d. Sed quia coniuges non obligantur ad petendum a se mutuo debitum, secundum omnes, & licitum est eis desiderare ne sint sibi plures filij, quam quos alere possunt, ut asserit S. Antoninus, e iuste possunt de communi consensu abstinere se a copula carnali, nisi quando alteri esset probabile consortem fornicatum iri, nisi debitum petierit, g cuius determinatio tantum procedere videtur, quando alter videt consortem ob verecundiam non petere verbo, sed tacite satis opere petere.

34 *Vndecimo*, qui, vel quae coniux fuit patrinus filij sui, cum baptizaretur, vel confirmaretur, malitiose, quo coniuge debito coniugali frauderet, & ideo non reddit illud; eo enim casu non potest petere, sed tenetur reddere. Quod si ambo malitiose fiat huiusmodi patrinus, non possunt a se mutuo debitum absque peccato petere, quauis alteri petenti alter reddere teneatur. Si autem errore, necessitate, ignorantia facti vel iuris fiat, huiusmodi patrinus, ius petendi debitum nullatenus perdit, quae omnia satis colliguntur

b Cap. fin. de consecr. eccl. & esp. 1. eod. tit. lib. 6.

c De consecr. eccl. vel altaris lib. 6. c. 1.

d 3. part. par. 1. c. 6.

e Vbi supra f Secundum eundem ab omnibus receptum. g Secundum Angel.

a In 2. vir.
de cognat.
spirit. & eius
glossis.
b In 4. dist.
32. q. 1. art.
1. concl. 7.
c Verb. ma-
trimonium,
8. q. 7.
d Ca. 22. n. 59.

e In dist. ca.
si vir.

f Arg. cap. 1.
de regu. & pu.

g 3. par. tit.
1. cap. 15. pa-
rag. 3. sup. si.
h Vbi supra.
i In c. 1. de
eo qui cogno-
scant. v.
xoris suæ
Rosella ver-
bo impedi-
mentum, 6.
k Per cap. ad
limina iusta
gl. vltim. 30.
q. 1.
l Cap. qui
dormierit,
27. q. 2.

m Ca. 22. n. 42.

n 3. par. tit.
14. c. 9. parag.
1. sub sin-
e C. cum in-
hibito. de
clandest. de-
spons.
d Iuxta ca. 1.
de refor. sess.
24. Concil.
Trid.
e Tom. 1. O-
pusculorum,
Opus. 12. q. 2.
f 1. 2. q. 1. 20.
& 186. ar. 3.

liguntur ex quodam Alexandri III. responso, a simul adiuncta, quam super eo addidimus iam pridem, opinionum concordia, ob ea que Paludanus b scribit, cui concordant VVendelinus ibi, & Syluester. e

Interrogatus autem à quodam solutionem argumēti, quod fieri potest ex eo quod diximus supra, d scilicet coniugem, qui reddit debitū coniugi, qui vel que de consensu eius vouit continentiam, peccare ea ratione, quod cōsentit peccato: Respo- di argumētum quidem esse neruosum, & torsisse ingenia Ho- stien. Ioan. Andr. Ant. Card. Panorm. & aliorū, e alijs alia do- centibus, nec video vllū, qui omnino soluerit; sed puto solui posse, negando, quod eadē ratio consensus inueniatur in vtro- que casu, quoniam in dicto capit. si vir, agitur de impedimēto, quod canon inducit circa consensum coniugis reddere debitū debentis, in illo autem nostro dicto de impedimēto, quod na- scitur de cōsensu coniugis debitum reddere debētis, sine quo nō poterat nasci, & ita minus tenetur impedimēto, quod sola lege sine illius consensu inducitur, quā impedimēto, quod le- ge & consensu suo inducitur. f Ceterum sanum consiliū est, quod si ambo, vel alter, nequeūt se abstinere, petāt dispensatio- nem ab Episcopo, quē in hoc dispensare posse S. Anton. g & Syluester h aiunt, arg. eorum, quæ adnotant Panor. & alij. i

Interrogatus Romę, an qui infantem semestrem filium suū, quem abortiuit amica eius, baptizauit iam iā moriturū absen- te clerico, posset ducere in vxorē sine dispensatione illā amicā: Respondi nō posse, quia licet necessitas efficiat, vt possit cōpa- ter cum vxore sua iam nupta, eadēque commatre licite rem ha- bere, vt hic dicitur, non tamen efficit ne nascatur compater. nit as, que ante matrimonium nata illud impediāt & dirimat. k

35 Duodecimo, qui vel que coniux habuit rem cum coniugis cognata, vel cognato, & postea debitum petit, l quamuis ad reddendum teneatur: & an impediāt à petendo debitum post copulam cum cognata vel cognato suo proprio habitam, col- ligendum est ex his quæ dicuntur infra. a

Decimotertio peccat, quæ coniux facit marito peregre profi- cisci scienti facultatē habēdi rem cum alijs mulieribus, vel cōsen- tit vt se cū alijs domi manētibus misceat, aut cū cōmode pos- set. t, non impedit eiusmodi commistionē, secundum B. Antō. b

36 Decimoquarto, qui vel que coniux clādestine matrimoniū sine iusta causa contrahit, c etiamsi contrahat corā parocho & c estibus; quia licet id sufficiat ad hoc, vt matrimoniū valeat, d non tamen ad hoc, vt desinat esse clandestinum per alia iura, i quibus præfatū conciliū non derogat. Iusta autem causa id fa- ciēdi visa est Caietano, e quādo cessant omnia incōueniētia, ad quæ vitanda iure verātur cōtrahi clandestina matrimonia.

37 Contra quē facit doctrina eiusdem, f nempe, quod lex non desinit obligare subditos ad id quod præcipit, etiamsi absque illo

illo habeatur f
posset, aliud ef
incōuenientia,
& antea dixit
nū finem præc
ipsemet i ait, &
men esset cau
antea matrimo
mentum; habi
sunt clandestin
cidunt: quæ re
torio probata,
mel contraxer
nem noue obu
que habentur
destine alicui
suo curatore t
quoque respo
disse cōfessari
grauiter ictus,
binā suam, ex
mos, & quoad
38 Decimoquint
sine sine testib
lum est vetitus
num; n quod p
post quod nihil
tractum; sed qu
id quod supra
num, etiam si c
faciem Ecclesia
nunquā esse m
antecedat, id q
non inueniatur
neotericus dixi
rationes, quas
sio eorum, quæ
omnium sente
dalo ea fieret. C
S. Thom. non s
que iusta ratio
te illum prædix
tenendum, qui
primam vicem
videtur hodie t
præcipit, vt con
donec benedict

illo habeatur finis, in quem id præcepit: esto, quod responderi
 posset, aliud esse dicere, quod lex præcipiens aliquid ob aliqua
 incōuenientia, illis cessantibus, non obligat, quod dicit Caiet. *g*
 & antea dixit Panorm. *h* & aliud dicere, id, quod in aliquē bo-
 nū finem præcipitur, cessare, si finis ille alia via habeatur, quod
 ipsemet *i* ait, & nos etiam *k* tradidimus. Iusta proculdubio ta-
 men esset causa, quam ipse ibidē exprimit, scilicet cōtraxisse
 antea matrimonium publice, sed inualide ob aliquod impedi-
 mentum, habita enim dispensatione ad id conuenienti pos-
 sunt clandestine contrahere, neque ob id in aliquas pœnas in-
 cidunt: quæ res quotidiana est, & in sacro pœnitentiariæ præ-
 torio probata, quatenus etiam post Conc. Trid. qui publice se-
 mel contraxerunt, tenentur denuo contrahere, ob dispensatio-
 nem noue obtentā, quoad forum cōscientiæ tantum, iuxta *ca*
 quæ habentur infra. Iusta item est causa minori nubēdi clan-
 destine alicui sibi multum conuenienti, quando prospicit se à
 suo curatore traditū iri nuptui alicui parum conuenienti. Nos
 quoque respōdimus in nullas censuras, nec alias pœnas inci-
 disse cōfessariū, & testes, qui curauerunt, vt quidam gladio
 grauius istus, & iam iam moriturus duceret in vxoriē concu-
 binā suam, ex qua liberos susceperat, quo illos faceret legiti-
 mos, & quoad trāseundū ex hoc sæculo iter melius adornaret.
33 Decimoquinto peccat, qui, vel quæ cōiux matrimonio clāde-
 stine sine testibus cōtracto utitur, quia eiusmodi vsus non so-
 lum est vetitus, *m* sed etiā malus, secundum Cardinal. Caieta-
 num, *n* quod palam verū est post præfatum Concil. Trident.
 post quod nihil valet matrimoniū sine parcho & testibus cō-
 tractum, sed quod etiam hodie id sit verum, videtur probare
 id quod supra diximus, nempe matrimonium dici clandesti-
 num, etiam si contrahatur coram parcho, & testibus extra
 faciem Ecclesiæ. Porro præfatus Caieta. *a* ait matrimonij vsum
 nunquā esse mortiferū, eo quod benedictionem nuptialem
 antecedat, id quod antea dixit Angelus *b* & Sylu. *c* Non quia
 non inueniatur textus qui hoc significare videatur, vt quidam
 neotericus dixit, si quidem in cap. *aliter d* inuenitur, neque ob-
 rationes, quas prædicti formant: sed quia nulla fere transgres-
 sio eorum, quæ dicto ca. *aliter* prohibentur, est mortifera, iuxta
 omnium sententiam, nisi ex contemptu, vel magno cum scā-
 dalo ea fieret. Quamuis Ioan. Tabienna *e* (pulchre monstrans
 S. Thom. non sentire id quod Angelus & Syluester aiunt) abs-
 que iusta ratione affirmet prima vice peccare: quod ipsum an-
 te illum prædixerat D. Antoninus, *f* quod tamen non videtur
 tenendum, quia nullo iure, vel ratione talis differentia inter
 primam vicem, & alias probatur. Et adde, quod pro Caietano
 videtur hodie textus *g* Conc. Trid. *h* quatenus hortatur, & non
 præcipit, vt contrahentes non cohabitent in eadem domo,
 donec benedictionem sacerdotalem in templo recipiant.

Interro-

g Vbi supra.
h In ca. quod
 niam contra
 de probat.
i In dict. qu.
 120 & in d.
 art. 3.
k In cap. ad
 hzc de prob.

l Ca. 23. n. 76.

m Per cap.
n aliter, 30. q. 5.
n Dist. qu. 4.

a Dist. opus-
 culo, 12. q. 3.
b Verb. de Bi-
 tum, parag. 1.
c Eod. ver. q.
d Caiet. in
 summa verb.
 matrimonij
 peccata.
 d. 30. qu. 5.

e Verb. ma-
 trimonium
 parag. 3.

f 3. par. str.
 1. cap. 12.

g In dict. ca.
 1. de reforma
 sess. 24.
h Verf. præ-
 toria.

Interrogatus autem, An qui matrimonium clandestinum contrahit, eo solo, quod non vult illud publicare, mortaliter peccet, quamvis matrimonio non utatur: Respondi peccare, si altera pars poscit ut publicetur, aut periculum incontinentiæ immineat, & nulla est iusta causa, qua differatur, quia officio suo non satisfacit: imo etiam, licet uterque consentiat, & nullum sit incontinentiæ periculum, si ex eo quod non publicetur, ea damna & pericula timeantur, quæ ex eius usu clandestino orirentur; alias vero non. *k*

i Arg. l. adigere parag. quamvis ff. de iure patro. *k* Arg. c. cum cessante, de appellat.

l In 4. di. 38. *m* Per dicta in parag. preced.

n Arg. ca. inquisitioni, de sen excōmu. Sylu. verbo debitum conjugale qu. 6. *o* Post c. 1. de reform. matrim. sess. 24. Conc. Trid. *a* Cap. dominus de secundis nupt.

b Dict. c. dominus, & d. e. inquisitioni.

c In c. si quis autem n. 21. de pro. di. 7.

d In dicto ca. si quis autem annum 26. vsque ad 118. *e* Cap. dominus, & cap. inquisitioni.

39 *Decimosexto*, qui, vel quæ coniux primū clandestine contrahit cum priore, & postea publice cum posteriore, & habet rem cum posteriore, etiam si iussu Ecclesiæ sub excommunicatione precipiētis eā haberet, iuxta sententiā cōmunē, quidquid Magister sentēt. cōmuniter refutatus *l* dixerit. Peccat etiā si habet rem cū priore, offendendo eos, qui putant eam non esse ipsius coniugem: *m* non tamen peccaret, si absq; scandalo eam haberet, tenetur autem posteriori conuiuere, Ecclesia id iubente, si absque periculo habendi rē cū ea, vel eo, id facere potest, alioquin minime, etiam si ob id excommunicaretur, *n* quod tamen hodie *o* non procedit, nisi in terris, in quibus illud non est receptū: vel nisi quando matrimonium fuisset coram parochi & testibus, clam tamē alias, cōtractum, si per mortem parochi & testium, vel alia de causa probatio prioris matrimonij desit.

40 *Decimosextimo* peccat, qui vel quæ coniux, anteaquam satis certior fiat de prioris cōiugis morte, matrimonium contrahit iterum, *a* & etiam si post contractum habet rem cum posteriore subsistente causa probabili ad dubitandum de morte prioris (esto non sit euidēs & manifesta) debitū petit. *b* Imo & si reddit petitem, etiam iubente superiore, antequā illam animi dubietatem deponat, ad effectū saltē reddendi illud. Probauimus enim *c* non solū peccare mortaliter eū, qui facit aliquid, quod credit esse mortale, sed etiā eum, qui facit aliquid, de quo dubitat, an sit mortale, nec ne. Proinde coniux probabiliter de prioris coniugis morte dubitans, anteaquā rem habeat cū posteriore, debet expellere ab animo suo illam dubietatē, & credere mortē prioris, ad effectū saltē reddendi debitū, quamuis non credat, neque credere possit, nec debeat ad effectū illud petendi: quod latissime *d* monstrauius, aperietes iustum intellectum, & veram concordiam inter dicta duo celebratē.

41 Et quod differentia inter scientē ex vna parte, & credentē, aut probabiliter dubitātē ex altera, & inter eū, qui ex leui causa credit, aut dubitat, ex tertia, nō est sita in eo, quod vnus peccat reddendo debitū, & alius non: quia omnes peccant rā reddendo, quam petēdo (si illa scientia, credulitatē, vel dubietate durante petant vel reddāt) sed consistit in eo, quod primus horū non potest illam scientiam iuste deponere, neque ad petendū debitum, neque ad reddendum. Secundus autem potest deponere

tere suam cred
iudice ad effect
effectum: quæ
2 *Decimosexto*
luit, aut habet
cum periculo
iet. matrimon

Decimonono, q
ge alia via, quar
vixor non potes
nes: qui autem
possit suscipere
uis scēdus sit m
tum veniale ad
reprehensione,
modum natura

Vigesimo, qui
vult facere, se
quos supra *a* d
consentiendo,
ticipando, vel o
aut admonitio
mus, quædam a

De mu

43 *Mulier* fing
44 *Vxor* quid fa
44 *Restitui* non
seqq.
48 *Restituat* dan
dam.
48 *Infantis* hosp
48 *Mulier* testat
49 *Adulter* po
49 *Causa* etiam
50 *Restituetur* q
50 *Legitima* fili

43 *Vigesimo* p
gatam, q
tem, & parere fi
illam item, quæ
Secundo, quod a
noceat patri put
& etiam hæredi

tere suam credulitatem, vel dubietatem, præcipiente saltem iudice ad effectum solvendi. Tertius vero potest ad utrumque effectum: quæ est singularis resolutio à nobis scripta.

42 *Decimo octavo*, qui, vel quæ cõiux impudicis tactibus se poluit, aut habet tactus huiusmodi, intendens habere illam, vel cum periculo probabili habendi, iuxta sententiam Card. g. Caiet. matrimonium enim huiusmodi tactus non efficit licitos.

Decimo nono, qui, vel quæ coniux habet copulam cum coniuge alia via, quam naturali, extra vas naturale, vel tali modo, quo vxor non potest suscipere semen, aut retinere, secundum omnes: qui autem habet copulam intra vas naturale, ita ut vxor possit suscipere semen & retinere, non peccat mortaliter, quãvis scõdus sit modus eam habendi, quamquam graue peccatum veniale admittit, & dignus est, qui eo modo utitur, magna reprehensione, peiorque animalium bruto, quod in eiusmodi actu modum naturalem seruat.

Vigesimo, qui, vel quæ coniux nullum prædictorum facit, nec vult facere, sed consentit in eo aliquo modo ex illis nouem, quos supra a declarauimus, scilicet mandando, consulendo, consentiendo, laudando, tacendo, auctorem receprando, participando, vel opitulando, aut non impediendo verbis, opere, aut admonitione, cum posset, & deberet id facere, ut ibi diximus, quædam alia tradentur infra. b

f In dicto par-
rag. si quis
autem.

g Ver. matri-
monialis ve-
nus pag. pen.

a Ca. 17. n. 16
& in ca. præ-
cedenti n. 17.

b Cap. 23. nu.
144.

De muliere fingente se habere filium.

- 43 *Mulier fingens se prægnantem, ut absoluitur.*
 44 *Vxor quid faciet ut non se infamet, & iusto filio non noceat.*
 44 *Restitui non debet res familiaris cum fama propria iactura, & seqq.*
 48 *Restituat damnum, qui tradidit filium suum ad partum supponendum.*
 48 *Infanti hospitali expositi impensas quis soluet.*
 48 *Mulier testans ut iuste potest spurium filium appellare.*
 49 *Adulter potest non credere esse filium suum.*
 49 *Causa etiam remota quæ obligat restituere.*
 50 *Restituetur quantum iusto filio læso ob spurium ignotum.*
 50 *Legitima filiorum varia in varijs regnis.*

43 *Vigesimo primo* dicimus peccare primo, mulierem coniugatam, quæ supponit sibi partum, fingendo se prægnantem, & parere filium alienum, quem secreto accepit ab alio; illam item, quæ suscepit filium ex adulterio.

Secundo, quod absolui potest, id non reuelando, quãvis per id noceat patri putatiuo, efficiendo ut filium alienum pro suo enutriet, & etiam hæredi eius, quatenus filius putatiuus, & spurius ha-

S

hicis

bitus pro vero & legitimo, adiuit hæreditatem patris putatiui, aut partem eius, vt respondit Innocentius III. c.

c In e. officij
de pæn. &
remiss.

44 *Tertio* dicimus id, quod supra dictū est, proculdubio procedere, quando maritus indubie credit esse suum filium, & ipsa timet mortem sibi ab eo inferendam, vel mortali odio peccaturum, si resciret. *d* Imo sufficit timor propriam famam perdendi, secundum Caietanum, e ante quem id dixit subtilissimus doctor Scotus, f & S. Antoninus, g quia vt præfatus Cardinalis, a ait, non tenetur restituere bona ordinis inferioris cum iactura bonorum ordinis altioris, saltem communiter; & b bona famæ altioris ordinis sunt, quam bona rei familiaris; quia *Melius est bonum nomen, &c.* c vt etiam bona vitæ ac salutis sunt altioris, quam bona famæ. *d*

a Vt habet
textus illius
c. & panor. &
communis
ibi declarat.
e Tom. 1. O.
pne. Opus. 31
respon. 14.
f In 4. di. 15.
q. 2. post art.
4. in respon.
articuli.
g 2. par. tit. 1.
c. 18. parag. 8.
in fine & me-
lius tit. 2. c. 7.
parag. 9.
a 2. 1. qu. 62.
art. 6. & in
dicit resp. 14.
h vt diximus
in repet. esp.
inter verba
11. qu. 3.
e Prou. 22.
d. 1. in seruo-
rum, ff. de
pæn.
e In dicto c.
officij.
f In 4. lib.
sen. diu. 15.
q. 17.

45 *Nec* obstat dicere, quod Panorm. e & communis videntur præsupponere; quod si reuelare potest absque animæ, & corporis periculo, & putaret sibi fidem habendam, debet reuelare: quia Innoc. cuius mentem ibi omnes sequuntur, ait eam ad id non teneri, si quod grande malum cōsequeretur. Et quamuis postea ponat exemplum in malo corporis & animæ, non tamen negat illud esse dicendum de malo famæ, iuxta illud prædictum Prouer. *Melius est bonum nomen, quam diuitia multa;* quod constat esse grande malum, vt ratio prædicti Caiet. probat. Nec obstat, quod Ioannes Maior f affirmat contrarium; quia id fecit sine iusta supradictorum perpensione.

46 *Quarto* dicimus, quod si mulier illa iam erat de adulterio infamata, & credit probabiliter absque periculo corporis, & animæ posse id reuelare, & quod sibi adhibebitur fides, tam à patre, quam à filio, debet reuelare: quæ communis est conclusio Innocentij g.

Quinto, quod si crederet ipsa filium suum spurium & fictum esse tanto virtutis studio, adeoque matri credentem, quod reuelando ei casum secreta, crederet, & totam hæreditatem alijs fratribus vterinis relinqueret, teneretur ei reuelare.

47 *Sexto*, quod quando eiusmodi mulier non est ad reuelandum huiusmodi casum obligata, aut quando per suam reuelationem non potest consulere dāno, quod suo marito, vel eius hæredibus iā euenit, aut est eueniendum, obligatur ad cōpetenter satisfaciendū eis confessarij discreti arbitrio, vt contextus ipse præfati ca officij in fine habet: qui cōfessarius tali mulieri suadere debet, secundum Scotū, h vt satagat inducere filium illam ad intiadam religionē, vel vt sacris initiatur, & accipiat beneficium aliquod Ecclesiasticum, quo contentus hæreditatē alijs renuntiet: quod si hoc ei nō potest persuadere, debet tā marito, quā eius hæredibus resarcire damnum, ex bonis parafernalis, id est, quæ ultra dotem habet, quæ si non habeat, non obligatur amplius quam ad sui peccati pœnitentiam, & concipiendam voluntatem satisfaciendi quando poterit, secundum

g In dicto c.
officij, & a-
horum.

h Vbi supra.

dam Scotum. i
ingressus est ei
(qualis nulla est
Capucinatorū, &
quod ante ingre-
tris putatiui; a
gressus ille, cui
adire. b Alterum
sum persuadere
cessurus, debet
quā per matrem
vestitum & victu-
quod per hanc
per filium illat
debet donare in
in id opus fuerit
libere, in anima
test. c Demum
ciet ei contritio
48 *Septimo*, quod
prædictum is, c
tum, & fingend
illum concepit,
quia illius dam-
num dedisse vic-
cicio vtrumque
facere, alter ob-
tur. Quin etiā si
tritur, obligat
triendo fecit, si
pitalia in paup-
Interrogatus,
stari possit, cum
eos legitimos e-
dicendum. f Re-
lios absq; aliqu-
potest legitimorū
muni existimat
plurimum inter
conscientiam, c
49 *Octavo*, quod
nē imperare ad
modi filium esse
adulterari, siue
mariti sui, siue
cūdem S. Anto-
ad id obligatur

dam Scotum. i Cui duo addimus: Alterum, quod religio, cuius ingressus est ei persuadendus, debet esse hæreditatis incapax (qualis nulla est hodie post Conc. Trid. a præter Franciscanam Capucinorū, & eorum, qui Minorū de obseruātia vocātur) aut quod ante ingressū & professionem renūtiat hæreditatem patris putatiui; alioquin enim nil prodesset huic proposito ingressus ille, cum monasteriū posset hæreditatē illi obuenientē adire. b Alterum, quod quando non poterit ei prædictū ingressum persuadere, nec satisfacere pro bonis in quā filius est successurus, debet bona mariti augere, tanto plus laborando, vltra quā per matrimoniū obligatur, & tanto minus expendendo in vestitum & victum, de his quæ honeste impendere potest, vt quod per hanc parsimoniā residuum fecerit, adæquetur dāno per filium illato, vel inferendo. At si nec hoc ad id fuerit satis, debet donare in vita, vel relinquere in morte tantum, quanto in id opus fuerit filijs legitimis ex parte illa bonorū suorū, quæ libere, in animæ suæ, vel extraneorū gratiam relinquere potest. c Demumque quando hæc omnia non fuerint satis, sufficiet ei contritio, & voluntas illa, quas Scotus dixit sufficere.

48 Septimo, quod etiam obligatur ad refarciendum damnum prædictum is, qui tradidit ei filium suum ad supponendū partum, & fingendo eiusmodi figmentum. Adulter item, ex quo illum concepit, si credit aut credere debet esse filium suum, quia illius damni causam dedit, & qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, d & vt alterius eorum restitutio & refarcitio vtrumque liberat, sic altero non potente aut nolente refarcire, alter obligatur, per ea quæ in capite sequenti scribentur. Quin etiā si infans fuit expositus hospitali alicui, vt ibi nutritur, obligati sunt ad soluendas impensas, quas in eo nutriendo fecit, si eos paupertas non excusaret, ob id quod hospitalia in pauperes subueniendos instituuntur. e

Interrogatus, An mulier, quæ de adulterio filium suscepit, testari possit, cum id facere posse non videatur, nisi affirmando eos legitimos esse, quod est mendacium propter nullam rem dicendum. f Respondi posse, tum quia eos potest appellare filios absq; aliqua legitimi intentione: tum quia sine mendacio potest legitimos appellare, intelligēdo apud se, tales esse communi estimatione, iuxta late per nos adnotata: g tum quia plurimum interest legitimorum eam testari, quo exoneret conscientiam, quantum plus poterit eis relinquendo. h

49 Octauo, quod confessarius non debet huiusmodi refarcitionē imperare adultero non credenti, nec debenti credere, eiusmodi filium esse suū, siue quod mater est leuis, & solita cū alijs adulterari, siue quod ipsa quoq; dubitat, an sit filius adulteri, vel mariti sui. siue quod reputat, eā, ad se obligandum, mentiri, secundum S. Antonium. a Nec ipse adulter facile debet credere se ad id obligatum. b Si autem adulter credit eum esse suū filium,

§ 2

restituere

i vbi supra.
a de ff. de r. g. c. 3.
de Regulari.

b Arg. cap. in
p. l. c. 1. c. 1.
ci adnot. de
probat.

c Iuxta au-
thent. nouis-
sima & au-
then. vnde si-
parca, C. de
inoff. tes-
tiam.

d l. qui occi-
dit ff. ad l.
Aquil.

e Cap. de Xe-
nodochijs, &
pro ea quæ
ibi late tra-
dit Lapus in
repet. de re-
lig. domi.
f Ca. primū
22. q. 2. c. sua
per eo de
usu.
g In cap. hu-
manæ aures
22. qu. 3.
h Iuxta su-
pradicta.

a In 2. part.
tit. 1. cap. 7.
sub fin.
b Arg. c. Do-
minus de se-
cundis nupti.

restituere debet patri putatio impensas, quas in eo nutriendo fecit, & etiã hospitali, si apud illud expositus fuit. Insuper & prefato patri restituere debet dotem, aut sponsalitiã largitatem, si quã dedit ei, imo & filijs eius id quod de patris hereditate habuit, vt S. Antoninus ait, e quẽ Syluester, & communis probat, quamquam D. Sotus d contrariũ teneat, motus eo quod non videtur ei causa propinqua illius damni. At communis opinio videtur nobis longe verior. *Primum*, quod est communis: *deinde*, quod ipsemet fateretur adulteram ad id teneri, quã tamẽ nõ est propinquior causa damni, quam adulter, quandoquidẽ non consequitur illud immediate ex adulterio, neque ex partu, sed ex vita eius quem peperit. *Tertio*, quod adulter est causa facti propinqua, licet non proxima, & non oportet esse proximam, quo de damno teneatur, iuxta notata. *e Quarto*, quod adulteriũ suapte natura ordinatur ad generandũ, & est via & mediũ in illud damnum, quod genitus, eo ipso quo genitus est, inferit, & cum sit res illicita, obligat in id quod ipsum consequitur, tãquam effectus eius, quo casu etiam causa remota nocet. *f*

e Vbi supra.
d Lib. 4. q. 7.
ar. 2. de iust.
& iur.

e In cap. si cõ-
gressus, & ca.
hõal. de ini-
iur.

f Cap. fin. de
homicid. l. c.
g Vbi supra.

h s. 2. qn. 62.
Art. 2.

i App. l. cum
hæredes, ff.
acquir. poss.

50 Nono, quod addit idem Sotus, g quod filijs patris putatiũ hereditibus non debet restitui tantũ quanti v. et hereditas, nec quantum restituendũ esset, si post acquisitionem illa eis tolleretur, sed multo minus, iuxta prudentis & boni viri arbitrium, quẽ singularis conclusio est, confirmarique potest per id quod vterque Thomas ait. *h* Id tamen nostra sententia limitandum est tunc tantum procedere, quando restitutio faciẽda est filijs suecessuris, antequam succedant, id est, quando pater, cui suecessari sunt, viuit, & dubitatur an filius putatiuus victurus sit eo tempore, quo de diuidenda hereditate paterna tractabitur: nam post patris putatiui mortem, & aditam eius hereditatem, videtur iam tractari de bonis quæsitis, & ita restituendum est illis tantum, quantum valet id quod filio putatio obuenit, quamuis Sotus (nostro iudicio) in vtroque casu loquatur.

Itaque, omnia resoluendo, dicendũ, quod si persona obligata ad hoc restituendum accesserit ad confessariũ prius quam pater putatiuus moriatur, debet se informare, quantum expenderit in filio putatio educando, vel forsã dotẽ, aut sponsalitiã largitatem ei tradendo, vel in literarũ studijs sustentando, & sic quam & quantã mercedem meruerit filius putatiuus à suo patre putatio, & habita horũ ratione præcipiat illi personæ, vt id residuũ, quod patri debetur, ei restituat, persuadeatq; illi, vt cõcipiat propositũ restituẽdi, cui oportuerit id, quod præfatus filius putatiuus de bonis patris putatiui acquisitus est, si superuixerit illi. Quod si persona præfata pœnitẽs est mortis periculo propinqua, relinquat alijs filijs, vt dixit Sotus, nõ tantũ, quantum deberetur eis, si iam hereditatẽ acquisisset, vnã eũ illis filius putatiuus, sed tanto minus, quãto minoris æstimari debet bona, post patris putatiui mortem, illi quærenda, ob illam dubietatem,

bietatem, an acqui-
liorando, vt Iuriscõ-
illa bonorum parte
linquere, iuxta var-
dem Castellẽ de te-
de terra, b in illis v-
re: in illis vero te-
nisse aut triente.
ferit ad confessariũ
fratribus suis dam-
vt restituat fratribus
quod eis intulit, e
Sotus, & qui cum

De septi

- 1 Furtum quid, &
- 1 Preceptum non fi
- 2 Furtum genere suo
- 2 Furtum ad causam
- 2 Furtum notabile,
- 2 Furtum pauperi
- 3 Furtum propter o
- 3 Doli actio non c
- pan facit.
- 4 Furtum mortale h
- 4 Furtum à mortale
- 5 Metus minor iust
- 5 Finis vitis anima

1 Via hic locu
Commentari
coniungendo ea q
cum illis: ad quã fi
definitur à iuriscõ
nito domino suo, ad pro
rendam. e

Dixit, Contrectatio
contrectandi, quã e
tretractatio, quatenus
tum. d Dixit, Inuito
furtũ. e Dixit, Dolo
cautiorem dominũ
Ad acquirendam pr

bietatem, an acquisiturus sit, nec ne? Idque poterit facere meliorando, ut Iurifconsultorum vulgus loquitur, alios filios de illa bonorum parte, quam cuiusque volet, libere potest relinquere, iuxta varias variorum Regnorum leges, in his quidem Castellæ de tertia & quinta, a in Regnis vero Portugallix de tertia, b in illis vero Navaræ de omnibus, excepta minima re: in illis vero terris, in quibus ius commune servatur, de semisse aut triente. c Si autem præfata persona poenitens accesserit ad confessarium, priusquam patri putatius successerit, & fratribus suis damnum iam intulerit, præcipiat ei confessarius, ut restituat fratribus, quos filius putatius læsit, omne damnū quod eis intulit, quam optimo modo poterit, quidquid & Sotus, & qui cum sequuntur, dixerint. d

a l. 7. & Yurda l. 1. §. ri.
b Lib. 4. Ordinar. tit. 70.
c Auth. novissima, & auth. vnde si patrens.

d De inoff. testament.

De septimo præcepto Decalogi, Non furtum facies.

CAPUT XVII.

- 1 Furtum quid, & dividitur in mentale & reale.
- 1 Preceptum non furandi quæ, & quot prohibeat.
- 2 Furtum genere suo mortale, sed excusant ab eo parvitas, & alia.
- 2 Furtum ad causandum mortale quanta quantitas requiratur.
- 2 Furtum notabile, & furtum notabiliter nocens differunt.
- 2 Furtum pauperi & diviti factum qualiter metiendum.
- 3 Furtum propter omne mortale non fertur excommunicatio ubique.
- 3 Doli actio non datur ob omnem quantitatem quæ mortalem culpam facit.
- 4 Furtum mortale hæc quantitas facit.
- 4 Furtum à mortali culpa septem excusant.
- 5 Metus minor iusto attenditur in foro conscientie.
- 5 Finis vilis anima & bonis domini excusat à furto.

Via hic locus est opportunus, in quo ponatur summa Commentarii nostri, a iuxta iam alias promissa, ideo coniungendo ea quæ hoc loco tradita fuerunt in Hispano, cum illis, ad quæ fiebat remissio, dicimus primo, quod furtum definitur à Iurifconsulto b esse, dolosa contrectatio rei alienæ, invito domino suo, ad proprietatem eius, aut possessionem, aut usum acquirendum. c

Dixit, Contrectatio, per quod intelligimus etiam voluntatem contrectandi, quæ est mentale furtum. Dixit, Aliena, quia suæ contrectatio, quatenus est, aut merito creditur sua esse, non est furtum. d Dixit, Invito domino suo, quia quod eo volente fit, non est furtum. e Dixit, Dolosa, quoniam iocosa & officiosa ad reddendum cautorem dominum, non est furtum, ut recte ait Maior. f Dixit, Ad acquirendam proprietatem aut possessionem, &c. quia ad hoc

a Cap. 8. n. 14. qu. 6.

b In l. 1. ff. de furt.

c Quæ repetitur in parag. 1. Institur. de obligat. quæ ex l. 1. ff. nascun.

d L. inter omnes, parag. recte, ff. de furt.

e Eodem parag. recte.

f In l. 4. sen. di. 15. q. 13.